R. Simon

①

Rymanower, Menahem Mendel,

בעזהי״ת

ספר

מנחם ציון

אשר כתב ואיון

הרה״ק רבי **יחזקאל פאנעט** זצוקללה״ה

מקארלסבורג

אמרות טהורות לשבתות ומועדים, דברים
העומדים ברומו של עולם, מפה קדוש מדבר
קדוש ד׳ וגאון ישראל, הצדיק המפורסם לגאון
ולתפארת גדול מרבן שמו

רבינו **מנחם מענדל** זצוק״ל

מרימנוב

אשר מקדם היה איתן מושבו בק״ק פריסטיק, ואחר
תקע אהלו בק״ק רימנוב, והרב מהר״י הנ״ל סידר
הדברים אשר שמע מפי רבו הקדוש הנ״ל, בלשון
חכמים מרפא ללב כל קורא במו ישמע חכם ויוסיף
יראת ד׳ ונבונים ילמדו צדק

נערך מחדש מבואר ומתוקן עם הגהות

הצבי והצדק

ע״י המסדר ומגיה, ברוב עמל ויגיעה
צבי אלימלך פאנעט
אבדק״ק קוסון
נכד המחבר

בני ברק
תשס״ד

ערב פסח [illegible] לביעור הגלות - שורש הגאולה וביאת משיח צדקנו

2

שבת הגדול

הפטרת וערבה

בסעודת ליל שבת ערב פסח שנת תקס״ה לפ״ק

וערבה לה׳ מנחת יהודה וגו׳ [מלאכי ג ד]. הפטורה זו אנו קורין בערב פסח שחל בשבת, ומסיימין **הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא.** ובדרך פשוט נ״ל טעם הגון לזה, כי אנחנו בני ישראל קוי ה׳ יחליפו כח, מחכים ומצפים לתשועת ה׳ על גאולתנו ועל פדות נפשינו בעת הזאת אשר היתה מאז ומקדם עת גאולה וישועה, וכמאחז״ל בניסן עתידין לגאל [ר״ה יא.], על כן נפשנו חכתה לה׳ יוסיף שנית ידו לקבץ נדחי עמו ישראל, ואולם לפי זה ע״כ הגאולה צריכה להיות בט״ו בניסן כאשר היה בימי קדם עת רצון[רנה], והקבלה בידינו [עי׳ ראב״ד סוף עדויות ד״ה וחכמים] שאליהו יבוא לבשר את ישראל יום אחד טרם הגלות נגלות אלינו המורה צדק, ואם כן שיבוא אליהו בערב פסח, וכבר מובטח להם לישראל שאין אליהו בא לא בערב שבת ולא בעי״ט [עירובין מג:], אך כל זה בשאר ערב יו״ט וטעמא דמלתא משום שישראל טרודין בהלכות שבת ויו״ט, משא״כ בערב פסח שחל להיות בשבת שכבר מוכן הכל מערב שבת יוכל לבוא בערב פסח[רנו], לכך קורין היום הפטרה זו ומזכירין בה ביאת אליהו בא יבוא ברנה[רנז].

הגהות הצבי והצדק

שלשים יום, וכהגדה של פסח **מראה יחזקאל** בתחילתו (ד״ה שואלין ודורשין) הזכיר ביאור זה בשם רבו וז״ל, **שמעתי ממורי** ז״ל שזו היא הפלוגתא שבין ר״ג לרבנן דלר״ג סגי בהכנה ב׳ שבתות לפי שהיה צדיק גדול אבל חכמים דברו כנגד מדת כל אדם לכך הצריכו שלשים יום שיהיה בזה אתערותא דלתתא, ועוד כתב **ושמעתי ממורי** ז״ל דלכך נקרא מועדי ד׳ שהי״ת מתוועד עמנו וע״כ צריכין לעשות הכנה מעליא, וידוע שכשמקבלין אורח הגון צריכין להכין את עצמו בב׳ דברים דהיינו לתקן דירה נאה וגם כלים נאים וכמו״כ הכנה זו של יו״ט וכו׳ וזש״ה שואלין ר״ל על התפלה הנ״ל וגם דורשין שצריכין ללמוד הדינים וההנהגות וכו׳ עיי״ש. ועיין להלן (עמ׳ קנ״ה) פרשת מצורע בסעודה שלישית ד״ה ומאהבתו וכו׳.

רנה) כן איתא במכילתא ובמדרש תנחומא בא פ״ט, בט״ו בניסן נגאלו ממצרים בט״ו בניסן עתידין להגאל משעבוד גליות ויהי מקץ שלשים שנה קץ אחד לכלם ליל שמורים הוא לה׳ להוציאם מארץ מצרים הוא הלילה הזה שבו עתידין להגאל דברי ר׳ יהושע.

רנו) סברא זו כתב מהרש״א עירובין מג: בדברי התוס׳ עירובין ד״ה האי תנא וכו׳ וז״ל, דהתם כיון דערב יו״ט בשבת הוא ודאי דליכא טירחא כל היום כמו בע״ש ויו״ט אחריני ע״כ, ולדבריו טעם זה יפה לכל עיו״ט שחל בש״ק, אמנם רבינו פי׳ על ער״פ בלבד על יסוד דברי חז״ל דבליל שמורים עתידין להגאל. (לפי סדר הלוח שלנו לא יחול לעולם עיו״ט בש״ק רק בפסח וחג שבועות).

רנז) בס׳ **אמרי נועם** עה״ת סוף פ׳ פקודי הביא

ובדרך אחר נ
לזה,
בעינינו, אשר
קודם הסיום מ
[קהלת ח ג] והנ
[ישעיה סה כג] וו
ויצאו וראו ב
וגו׳, תרי עט
[מלאכי ג כג] פן
וצריכין לכפול
כתב ספר קינוו
עלינו עד מאו
וגו׳, קהלת [יב
וכופלין סוף
טעמא דמלתא
עוד פסוק אד
תע

ולתרץ זה נ׳
[דברינ
כל הדברים הז
עד ה׳ אלהין
האלות האלד
תשוב וגו׳, מל
שכבר אמר ו׳

דברי רבינו אלו
מהרמ״מ מרימא
וערבה בשה״ג ד
אין אליהו בא י
טרודין וא״כ הל
כי בניסן עתידין
כמו״ש הנה אנכ
בא יום ד׳, וא
טרודים, אלא ח

ובדרך אחר נ"ל לתת טוב טעם ודעת לזה, כי ארבעה המה נפלאו בעינינו, אשר הוצרכנו לכפול הפסוק קודם הסיום משום אל תעמוד בדבר רע [קהלת ח ג] והסימן יתק"ק, ישעיה אמר [ישעיה סה כג] והיה מדי חדש בחדשו וגו' ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים וגו', תרי עשר והוא מלאכי שסיים [מלאכי ג כג] פן אבא והכיתי הארץ חרם וצריכין לכפול הפסוק שלפניהם, ירמיה כתב ספר קינות וסיים [איכה ד כג] קצפת עלינו עד מאוד וכופלין פסוק השיבנו וגו', קהלת [יב יד] סיים אם טוב ואם רע וכופלין סוף דבר וגו', וצריך להבין טעמא דמלתא הלא בנקל היה להם לומר עוד פסוק אחד כי בוודאי ידעו מאל תעמוד בדבר רע.

ולתרץ זה נקדים לפרש מקרא שכתוב [דברים ל א] **והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה ושבת עד ה' אלהיך** וגו' **ונתן ד"א את כל האלות האלה על אויביך** וגו' **ואתה תשוב** וגו', מלת ואתה תשוב הוא מיותר, שכבר אמר ושבת וגו', אבל הענין הוא כך, שיש שני מיני תשובה, האחד ששב מפחד ה' ומהדר גאונו מיראת העונש, ואולם בזה לא חפץ ה' רק שישיב אל לבו דעת ותבונה גדולת הבורא ב"ה ומלכותו בכל משלה, אשר במאמרו ברא כל יצורי קדם ומחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, הצופה ומביט כל תעלומות וסתרי כל חי אין חושך ואין צלמות להסתר שם וימלא כבודו את כל הארץ, וכמו שאמר הכתוב האותי לא תיראו אם מפני לא תחילו וגו' הלא את השמים ואת הארץ אני מלא [ירמיה כג כד], ומשכיל על דבר כשיתבונן בדברים הללו וכיוצא בהם, יתלהב לבו ותתעצם תשוקתו לאהבת ה' כרשפי אש, ותפול עליו בושה גדולה והכנעה עצומה.

וזה פירוש הכתוב [שמות כ יז] **ויאמר משה אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם בא האלקים ולבעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו**, גם הלום קשה כיון שבא לבעבור תהיה יראתו על פניהם למה אמר אל תיראו, ושרש הדבר שב' תשובות הנ"ל תלוים בשני מיני יראה, האחת היא יראת העונש מפני

הגהות הצבי והצדק

דברי רבינו אלו בזה"ל, מבואר בשם הצדיק מהרמ"מ מרימאנוב אשר לזה אומרים הפטרת וערבה בשה"ג דוקא כשחל בו ער"פ כי אחז"ל אין אליהו בא לא בע"ש ולא בעיו"ט כי העם טרודין וא"כ הלא הגאולה תהיה ביום א' דפסח כי בניסן עתידין להגאל, ואליהו יבא יום מקודם כמו"ש הנה אנכי שולח את אליהו הנביא לפני בא יום ד', וא"כ איך יבא בע"פ הלא העם טרודים, אלא ודאי שיהיה אז שבת ערב פסח ואין העם טרודין, ולזה אומרים הפטורת וערבה כי שמה נאמר האי קרא הנה אנכי שולח ע"כ. ובשו"ת מבן המחבר שבסוף הספר תשובה י"א הביא קושית השואל דהא בפסחים יג. אמרו בערב פסח שחל בשבת מבערין הכל לפני השבת וכו' וקאמר שם לדבריכם אף תלויות לא ישרפו שמא יבא אליהו ויטהרם, ומשני הש"ס כבר מובטח להם לישראל שאין אליהו בא לא בע"ש ולא בעיו"ט מפני הטורח ופירש"י ז"ל היום

עין משפט
נר מצוה

יד א מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה ג טוש"ע א"ח סי' תד:

טו ב מיי' פ"ד מהל' נזירות הלכה יח:

טז ג מיי' פכ"ז מהל' שבת הלכה כו ופכ"ו הלכה יד טוש"ע א"ח סי' תה סעיף ד:

ואסור לשתות יין כל ימות החול אי אמרת בשלמא יש תחומין היינו דבשבתות ובימים טובים מותר אלא אי אמרת אין תחומין בשבתות ובימים טובים אמאי מותר שאני התם דאמר קרא °הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא וגו' והא לא אתא אליהו מאתמול אי הכי בחול כל יומא ויומא נמי לישתרי דהא לא אתא אליהו מאתמול אלא אמרינן לבית דין הגדול אתא הכא נמי לימא לבית דין הגדול אתא ד*כבר מובטח להן לישראל שאין אליהו בא לא בערבי שבתות ולא בערבי ימים טובים מפני הטורח קא סלקא דעתך מדאליהו לא אתא משיח נמי לא אתי במעלי שבתא לישתרי אליהו לא אתי משיח אתי דכיון דאתי משיחא הכל עבדים הן לישראל בחד בשבא לישתרי לפשוט מינה דאין תחומין דאי יש תחומין בחד בשבא לישתרי דלא אתא אליהו בשבת האי תנא *ספוקי מספקא ליה אי יש תחומין אי אין תחומין ולחומרא דקאי אימת דקא נדר אליבא דקאי בחול כיון דחל עליה נזירות היכי אתיא שבתא ומפקעא ליה אלא דקאי בשבתא וקא נדר וביום טוב וקא נדר והתוא יומא דשרי ליה מיכן ואילך אסיר ליה: פעם אחת לא נכנסו לנמל וכו': תנא שפופרת היתה לו לרבן גמליאל שהיה מביט וצופה בה אלפים אמה ביבשה וכנגדה אלפים בים הרוצה לידע כמה עומקו של גיא מביא שפופרת ומביט בה ויודע כמה עומקו של גיא והרוצה לידע כמה גובהו של דקל מודד קומתו וצלו וצל קומתו ויודע כמה גובהו של דקל הרוצה שלא תשרה חיה רעה בצל קבר נועץ קנה בד' שעות ביום ויראה להיכן צלו נוטה משפיע ועולה משפיע ויורד נחמיה בריה דרב חנילאי משכתיה שמעתא ונפק חוץ לתחום אמר ליה רב חסדא לרב נחמן נחמיה תלמידך שרוי בצער אמר לו °עשה לו מחיצה של בני אדם ויכנס יתיב רב נחמן בר יצחק אחוריה דרבא ויתיב רבא קמיה דרב נחמן א"ל רב נחמן בר יצחק לרבא מאי קא מבעיא ליה לרב חסדא אילימא ברמלו גברי עסקינן וקא מבעיא ליה הלכתא כרבן גמליאל

אי

תורה אור מלאכי ג

ואסור כל ימות החול. דילמא אתי: לפני בא יום ה'. לפני ביאת בן דוד יבא אליהו לבשר: מפני הטורח. שמכינין לצרכי שבת והולכין להקביל פניו: עבדים הן. ואין לישראל טורח דאיכא דטרח להו: בחד בשבא לשתרי. דודאי לא אתי משיח היום דהא אתמול בשבת לא אתא אליהו ומדקאסר ליה ליפשוט דהיינו לדילמא אתא אליהו ואין תחומין למעלה מעשרה: ומשנינן מהא לא תיפשוט דאין תחומין דדילמא ספוקי מספקא ליה להאי תנא דדילמא אין תחומין ומש"ה אסר בחד בשבא ולחומרא אבל מספק לא משיעא ליה דתילף הנזירה מיניה: כיון דחל עליה נזירות. בע"ש ומספקא דילמא אתי משיח היום לב"ד הגדול היכי מישתרי לשתות למחר בשבת ליחוש דילמא אתא לב"ד הגדול מאתמול: דקאי בשבת וקא נדר בי"ט וקא נדר. כלומר כשקיבל נדר זה היה שבת או י"ט והיינו דקתני מותר לשתות בשבתות וימים טובים אותה שבת או אותו י"ט שנדר אבל מכאן ואילך אסור ואפי' בשבת דילמא אתא אתמול בן דוד וחל עליה נזירות: שפופרת. קנה חלול וכשהוא ארוך אין צופין בו למרחוק וכשהוא קצר צופין בו יותר והיתה שפופרת של רבן גמליאל מתוקנת למדת לפיית אלפים או בים או ביבשה: כמה עומקו של גיא מביא שפופרת ומביט בה. ביבשה וימדוד כמה אמות הוא יכול לצפות בה ואח"כ ילך על שפת הגיא ויצפה בה לעומקו ויתרחק לאחוריו עד שיכוין במקום שכלה עומקו של גיא שם כלה לפיית השפופרת שאם יתרחק עוד מעט לא יראה את קרקעית הגיא וידע שעומקו של גיא והרחקתו שנתרחק משפתו הוי כמדת לפיית השפופרת: גובהו של דקל. ומתיירא לעלות בו ולמודדו: ימדוד צלו. של דקל: וצל קומתו. של עצמו. ופעמים שהצל רבה על המילא ופעמים שהמילא רבה על הצל כשחמה עומדת בגובה הרקיע צל כל דבר הוי קטן וכשחמה בשיפולו הוי צל ארוך הלכך מודד אף צל קומתו ולפי מה שיראה שירבה צל קומתו על קומתו ידע שירבה צל הדקל על הדקל או כפלים או שליש או רביע: הרוצה שלא תשרה חיה רעה בצל קבר. כגון מלכה היו מלינין על הקבר כגון שלא תגביהין ועוכרין בו עפר ומשפע לכאן ולכאן והירא שלא תבא חיה רעה להסתופף בצל הקבר מפני חום השמש וידים את המת ויסטנו: נועץ קנה בד' שעות. כשבא לעשות הבנין ינעץ קנה בארבע שעות ביום שאותה שעה מתחיל השמש להתחמם והצל נוטה וגוט כדאמרינן בברכות (דף כז.) ושם השמש ונתמי' לזו שעה שהשמש חם והצל נוטה הוי אומר זה ארבע שעות ולפיכך חיות מתאוות לצל כלותה שעה ולאותו צד שירצה זה שצל הקנה נוטה ישפע הבנין ויעשה שיפוע ארוך שלא יהא נוטה לו צל ואע"פ שכשתשקע החמה יהיה לו צל לצד אחר כיון דנהדהיה שעתה ליכא צל תו לא אתיא חיה להתלונן בצילו דהשתא שעתא חולא עד דמשכבא ועוד דלאחר ארבע שעות אף הצל חם ולא איכפת לה לחיה בצל: ברמלו גברי. שהיו לו אנשים הרבה שיכולין לגלות חוץ לתחום כגון שעירבו לעשות לו מחיצה מכאן ומחיצה מכאן ממקום שהוא שם עד התחום: הלכה כרבן גמליאל. דליהוו ליה מחיצות שלא שבת כאן מבעוד יום כדאמר לעיל גבי דיר וספינה או דילמא פשיטא ליה דהלכה כרבן גמליאל והכא הוא דלא מלו ליה גברי עד תוך התחום אלא עד כ' אמות סמוך לתחום:

וקמיבעיא

ואסור לשתות יין כל ימי החול. וא"ת מאי שנא דלא אסרינן כהן לשתות לעולם יין כדאמרינן בסנהדרין (ד' כב:) אבל מה אעשה שתקנתו קלקלתו פי' שעברו כמה שנים שלא נבנה הבית ולמאי לא חיישינן לבן דוד כי הכא וי"ל דהתם ליכא איסורא דלאפשר בכהן אחר או ייבן מעט אבל הכא אי אתי עובר על נזירותו ובפ"ק דביצה (ד' ה:) נמי אמרינן חיישינן שמא יבנה ור"ת מפרש ביום שבן דוד בא שראוי לבא והשתא לא קשיא מידי וניחא נמי מה שמקשין אמאי אסור והלא משיח בן יוסף יש לו לבא תחלה ועדיין לא בא אבל קשה הא דפריך בסמוך בחול נמי לשתרי דהא לא אתא אליהו מאתמול מ"מ היה ראוי לבא וי"ל דלפי המסקנא פריך דמוקמינן דקאי בשבת וקנדר מפום הכי פריך בחול לשתרי יום שנדר בו שלוט ראוי לבא באותו יום הואיל ולא אתא אליהו מאתמול:

דלא אתא אליהו בשבת. וא"ת ודלמא אתי בערב שבת ויבשר בשבת וי"ל דקרא הנני שולח לכם את אליה הנביא לפני בא יום ה' משמע ביום שבא יבשר:

האי תנא ספוקי מספקא ליה. (א) והיינו דתנן בפרק קמא דפסחים (ד' יג.) דקאמר לבדיק אף קלוית לא ישרפו שמא יבא אליהו ויטהרם היינו למותר נמי מספקא ליה והיינו דמשביב *כבר מובטח להם לישראל שאין אליהו בא בשבת ולא בערב שבת ולא בערב יו"ט נראה לי דהכי פירושו כי היכי דלא בא לא בערב שבת ולא בערב י"ט מפני הטורח של תקון סעודה הכי נמי בשבת קודם אכילה מפני טורח סעודת שבת:

***מותרין** להם שכבר היתה מהלך בספינה וכו'. אפילו לרבי מאיר דאמר לקמן מי שישב בדרך ועמד והרי הוא סמוך לעיר הם לא היתה כוונתו לכך לא יכנס הכא מתכוונים היו לשבות בעיר והיו סומכין על שפופרת של ר"ג:

יתיב רב נחמן בר יצחק אחוריה דרבא ויתיב רבא קמיה דרב נחמן. הכא *משמע דרב נחמן בר יצחק לאו היינו רב נחמן סתם וכן בכמה מקומות והא דפ"ב דסוף פרק כל הגט (גיטין ד' לא:) דקאמר רב נחמן בר יצחק הוא לא צריכא להו פירוש לבני ריש גלותא ופ"ה התם משום דהוי חתנו של ריש גלותא והא רב נחמן סתם הוי חתנו של ריש גלותא כדמוכח בכתובות והרועה (חולין ד' קכב:) אלא הא דקאמר לא צריכא משום דעשיר היה ורב נחמן סתם היה קבועו דרב יעקב דהא רב נחמן סתם היה חבירו דרב שבת וירושלמי מוכח דרב נחמן בר יעקב היה חבירו דרב שבת וגם בשום מקום בש"ס אינו מוזכר בפירוש רב נחמן בר יעקב אלא אגב רב נחמן בר רב חסדא או רב נחמן בר יצחק: **ויתיב** רבא וקמבעיא ליה גרסינן ול"ג אמר ליה רב נחמן בר יצחק דהכא פשיטא ליה במחיצה של בני אדם שמותר לעשות ובתר הכי פריך רב נחמן בר יצחק לרבא מכלל דשפה דלאסור לעשות:

אילימא כדלא מלו גברי. והם תאמר כי לא מלו גברי כמי ילך אל מקום שהמחיצה מגעת ואחר כך יעשה היקף אחר עד שיגיע לתחום ויש לומר כיון שכבר עשו פעם אחת יצאו שלוחות מן עשו ואסור מתוך ואילך כדמסיק בסמוך בהמתין:

אי

רבינו חננאל

ת"ש הרואי נזיר יום שבן דוד בא מו אמור לשתות יין כל ימות החול דכל יומא איתא לשיתר האידנא לייתי ומותר בשבתות וי"ט דליכא לשיתוש דלמא אתי ש"מ יש תחומין במקומות למעלה מעשרה ודחינן לא משום דבעי מיתא אליהו מאתמול כו' ומשמשח היא מינה דאין תחומין דאי יש תחומין כיון דאליהו לא אתא בשבת משיח נמי לא אתא [בחד] בשבת בחד בשבת מיהו ישתרי. ואמרינן תנא ספוקי מספקא ליה ומחמיר והכי והכי דקאי אימת דנדר אי נימא בחול כיון דחל נזירות עליה היכי אתיא שבת ומפקעא ליה דקתני ומותר בשבת אלא בשבת נדר או בי"ט ההוא יומא בלחוד הוא דשרי מכן ואילך אסור ואפי' בשבתות וי"ט: מתני' פעם אחת לא נכנסו לנמל עד שהשכה כו'. תנא ורע תנא שפופרת היתה לו לר"ג שהיה צופה ומביט בה אלפים אמה ביבשה וכנגדן אלפים בים. פי' כיון ששפופרת עשויה בחידושה היתה לו לר"ג ושיער בה אלפים אמה ביבשה והיתה אלו לשער בה בים. ומסיים כך בירושלמי *) מצפית היתה לו לר"ג והיה משער בה עינו לשיעור אלפים אמה והיה משער בה בים [illegible]

*) [illegible] ירושלמי [illegible]

מוסף רש"י
לא בערבי שבתות כו' מפני הטורח. שיש להן לעסוק בסעודת שבת ויטרדו בו (פסחים יג.).

פסחים יג.

הגהות הב"ח
(א) תוס' ד"ה האי תנא וכו' והיינו דתנן בפ"ק דפסחים. נ"ב דף יג וע"ין מ"ש שם:

גליון הש"ס
תוס' ד"ה יתיב רב נחמן בר יצחק וכו' משמע דרב נחמן בר יצחק לאו היינו ר"נ. עי' לעיל דף יח ע"ב תוס' ד"ה מתקיף ולקמן עג ע"ב:

[שבת קנ:]

[וע"ע תוס' [illegible] ד"ה [illegible]]

[פס' יג. ועי"ש ובתוס' דפסים ליב לא בערבי שבתות וכו']

[עיין במשנה דלעיל מב.]

4

ב

מסורת
הש"ס

וקמיבעיא ליה הלכה כר"א
שתי אמות יכנס: דיקא נמי.
נחמן עשה לו מחיצה של בני
הכי קאמר יעשה המחיצה [נ
כלא מחיצה: נפל דופנה. של
ולא יזקוף את המטה. שיש לו
כנגד הפרצה ואע"ג דלא היה
דדומה כמתכוין לעשות לו מקום
אפי' הכי אסור וקשה להבן
לעשות מחיצה של בני אדם
כדי שיאכל וישתה ויישן
מלוחה של סוכה כג' דבריה
ויזקוף את המטה כו'. אלא
ופרכינן קשיין אהדדי: ואם ל
פוקקין בו. דדמי לבונה
על סתימת הבית ואף
שערא הוא שהרי יחזור וי
והא אתמר עלה. דאפי' ל
שרו אלא להוסיף כגון פק
דתוספת בעלמא הוא ו
שרי למיעבד דופן לכתחיל
מאיר פוסל. מפרש במסכ
[דף כח.] שמא תכרת: דלאו
קא עביד. דכיון דלא מתקן
אע"ג דעביד אהל שרי
עושין אהל עראי והואיל דלא
סוכה היא אלא אהל עראי
ואכתי טובא איכא למיפרך
דהא כדי שיאכל וישתה ויש
אלמא למקוה לסוכה קא
פרכינן עליה פירכי טוב
דמפקין ליה מטעמא:
דשמעת ליה לרבי מאיר.
בהמה. משום שמא תכרת: אד
בו דעת לעמוד או כלים ש
ממקומן מי שמעת ליה וה
אדם וכלים הוא דקתני עו
הכילו דופן ויזקוף את המטה
נהי דלא מתקן לה לסוכה: ר'
דמוקמת לה דפרי"א אליביה
דלא הוי תיקון מחילה ולהא
הכשר מחילה: אליבא דמאן
ר' מאיר לא קאמר כר"מ רב
כרבנן דהא פקק החלון אין כ
סוכה ולא שרו רבנן אלא לו
אלא הא והא רבנן. והא דקת
דופנה לא יעמיד בה כו':
שלישית. דבשתי דפנות אי
אהל וכי עביד בה דופן שלישית
ליה אהל ומתו רבנן דאין
אהל עראי בתחלה והא דתני
בדופן רביעית דבלאו הכי ה
והוי תוספת בעלמא הוא ורבנן
דיקא נמי. דהא דקתני אסור ג
דמשמע דופן שהיא מותרת ג
(סוכה דף ג.) ושאין לה שלי
: בס"ל: מה.

שבת קכה:
קלח.
סוכה כב:

שבת שם
[תוספ' סוכה
פ"א הי"ב לקמן
קב:]

סוכה כב:

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה וקמבעיא ליה וכו' דאמר במתני'. נ"ב לקמן דף מה ע"ב: (ב) תוס' ד"ה לא דופנה וכו' תימה היה ראוי ליתן בו: (ג) ד"ה פקק ובירושלמי בעי אמר לה שמואל שקלו גלימא נגידו בינ אהדדי רב:

וכגג קרי ליה אהובה כדתנן
להתיר השוב עשיית אהל בו
קפיד והוי כדופן ג' של סוכ
דחשיב ליה תוספת משום דב
אהל למעלה נמי שרי כדמוכח
גבי ר"א שכבה בטובתו של
לא חשיב אלא תוספת בעלמ
בלאו הכי פריך בשיר אף מ"מ
תוספת בעלמא מ"מ יש לומר
הללו ולא כן הרי עשיית אהל
ונראה לפרש דה"ש כיון דפ
תוספת בעלמא כיון שאותה
ובתר הכי פריך לימר דהא

מוסף רש"י פקק החלון. כגון ארובה שגג (שבת
דמתוקן ופותח לכך אין זה לא כתב ו
ומתלוקת שהולכין בתוספת אהל ארעי גבי פקק חלון
קודמים להיות לו לאהל קן סמוך, ודוקא בו אהל
עראין (שבת קכה:). אלא להוסיף. כגון מחיצה

⑤

[illegible]

דף מג ע"א

[illegible]

חכמת שלמה

[illegible]

דף מג ע"א

[illegible]

מהר"ם

[illegible]

דף מג ע"א

[illegible]

[illegible]

Horovits, Yehoshua, 1848-1913

ספר

עטרת ישועה

על מועדים והדרשי השנה

חלק שלישי

דברים נפלאים עד מאוד מתוקים מדבש ונופת צופים יוצא מפי
הרב הגאון הקדוש לו דומי׳ תהלה כו׳ כו׳ כק״ש מו״ה **יהושע**
הורוויץ זצ״ל אב״ד דק״ק **דזיקוב.**

* * *

קראקא
בדפוס המשובח של מ. לענקאוויטש רחוב מיזעלסא 4.
בהוצאת הרה״צ ר׳ אלטר הורוויץ שליט״א, אב״ד דק״ק דזיכוב
בשנת תר״ץ לפ״ק.

וכעת נדפס מחדש בתיקון שגיאות וטעויות הדפוס
ובצירוף מראי מקומות ביאורים ומפתחות
ע״י נכד המחבר הרב ר׳ יחזקאל אליהו הורוביץ שליט״א
בהוצאת המכון להדפסת ספרי רבוה״ק לבית דז״יקוב
שע״י מוסדות חסידי דז״יקוב ״עטרת ישועה״ בעיה״ק ירושלים ת״ו
שנת ״הנה ישועה קרובה״ תשס״ד לפ״ק

כח המצות. וע״כ שפיר קבעו הקדמונים ז״ל לקרוא את יום העשירי בשם גדו״ל לרמז שצריך להמשיך חסדים, שחס״ד בשם גדול״ה נקרא, ונמתקין הדינים בשורשם אמן:

ח **א״י על פי המבואר בספרים על פסוק משכו וקחו לכם צאן** [שמות יב כא], כי הקב״ה בשעת יציאת מצרים רצה שישראל יצאו מכלל בני נח, ועל כן אמר ״משכו וקחו״ היינו, משכ״ו קנין משיכה, וקח״ו היינו קנין כסף כמו דילפינן קיחה קיחה משדה עפרון [קידושין ב.], כי למצוה צריך לצאת מידי ספק הקנינים, כי באם לא יקנה בב׳ קנינים דלמא לא קנה את החפץ ולא מקיים כלל המצוה. והנה זה שייך דווקא בישראל אבל לא בנכרי. ועיין בספר בני יששכר במאמרו על שבת הגדול [מאמר ג ממאמרי חודש ניסן אות א]. והנה ידוע מה שכתב הרא״ש ז״ל [בתשובות כלל טז סימן א] דהא דשיעורין לא נאמרו לבני נח מיירי ג״כ בשיעורי שנים של גדול וקטן דבב״נ גם הקטן מחויב ואין חילוק כלל בין גדול לקטן. ולפי זה ניחא היטב מה שקורין שבת הגדול, היינו, כיון דאז ביום זה אמר להם הקב״ה משכו וקחו, והיינו, שצריכין לקנות בב׳ קנינים משיכה וכסף, א״כ ע״כ כוונת השי״ת דיצאו מכלל ב״נ וכיון שיצאו מכלל ב״נ שפיר יש חילוק בין קטן לגדול, דגדול מחויב וקטן לא מחויב. וזהו דייקא שבת הגדול, היינו, שבת שניכר בין קטן לגדול:

ט **א״י דהנה כתוב הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בא יום ד׳ הגדול והנורא** [מלאכי ג כג], הרי דיום הגאולה נקרא בשם גדול ונורא. ונודע דבניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל [ר״ה יא.], וכאשר יתחבר אלי״הו עם משי״ח ב״ן דוי״ד יעלה מספר תפ״ו [כי דוי״ד נאמר בדברי הימים מלא יו״ד]. ולזה כאשר ציוה עליהם הקב״ה לקחת הקרבן פסח בעשור לחדש ויצמיח להם הגאולה הרגישו תיכף ענין הגאולה העתידה שתהיה ע״י אלו התרין משיחין וע״י אליהו זכור לטוב. ועל כן קראו אותו בשם ״גדול״ כמ״ש בקרא **לפני בא יום ד׳ הגדול**. וממילא ניחא מה שהקשו למה קבעו אותו יום דייקא על שבת ולא בעשור לחדש אפילו אם חל בחול [עיין בטור או״ח סי׳ ת״ל בב״ח שם ובשו״ע שם בט״ז ומג״א], דהנה המילוי של שב״ת כזה: שי״ן בי״ת תי״ו, המילוי לבד עולה תפ״ו כמספר אלי״הו משי״ח ב״ן דוי״ד. ועל כן קראו שבת הגדול, שכאשר נתגדל ונתמלא תיבת שב״ת, יעלה המילוי לבד כמספר אלי״הו משי״ח ב״ן דוי״ד. וע״כ נקרא בשם ״גדול״ [לרמז על] צמיחת הגאולה בב״א שנקרא בשם ״גדול״ וכמ״ש בפסוק הנ״ל:

י **א״י הנה בתורה יש אתוון רברבין.** [א״ה: והוא במסורה הגדולה]. ובהתחלת התורה **ב**ראשית אות ב׳ גדולה, ובתיבת הנה ערש**ו** ערש ברזל [דברים ג יא] הש׳ גדולה, ובתיבת **ת**מים תהיה [דברים יח יג] הת׳ גדולה. והם אתוון שב״ת, כי איתא אשר הנס היה בזה השבת שהיה בעשור לחדש, שלקחו פסח וקשרו בכרעי המטה. וזאת נרמז, כי תיבת ״בראשית״ רומז על חדש הראשון הוא ניסן, ותיבת ״ערש״ אתוון עש״ר כמבואר בתיקוני זוהר [תיקון יח דף לה:] מרומז על יום עשירי לחדש, ותיבת ״תמים״ מרומז שלקחו שה תמים. ויען כי באלו התיבות שמרומז בהם תוקף הנס של זה היום, אתוון שב״ת שבהם הם גדולות, לזאת קורין אותו בשם שבת הגדול:

ד → יא **[ע״פ כשחל בשבת]. אמרו ז״ל אלמלי שמרו ישראל שתי שבתות מיד היו נגאלין** [שבת קיח:]. נראה על פי מה שמובא בספר מנחם ציון להקדוש מוהר״ם מרימאנוב

דצ״ל [בסוף פרשת ויקרא
הגאולה העתידה תהיה
בשבת, ועיי״ש בטעמו
בערבי שבתות ולא בע
וכיון שגם הגאולה הו
דפסח האיך יבא אליהו
יו״ט, אך בשבת ערב כ
העם טרודין בסעודה, ע
ג״כ בספר אמרי נוע
בפרשת פקודי [בד״ה ביו
נופך ע״ז. וגם אנכי

א **בפרשה זו קורין
שבא על**
מחשב״ה עולה ספיר״
כמספר ל״ב טו״ב. וכי
אשר עצר״ת עולה כו
מוחין שבראש. וז״ס
רומז לג׳ מוחין כח״ב.
ג״כ הכנה לחג עצרת ש
שהוא שער החמשים
נקרא ״גדול״ על שם
לחדש, לזאת שב״ת הג
מספר כת״ר חכמ״ה
בשבת הגדול עושין

ב **בפסוק צו את אהו
תורת העול**
[ויקרא ו ב]. וברש״י ז״ל,
צריך לזרז במקום ש
למה דייקא בקרבן עו
ולא בשאר הקרבנות.
זאת דייקא בשבת הג
במאמרם ז״ל אין שוח
[פסחים צא.]. ונ״ל כי

זצ"ל [בסוף פרשת ויקרא ד"ה הפטרת וערבה] אשר הגאולה העתידה תהיה בשנה שחל ערב פסח בשבת, ועיי"ש בטעמו כי אין אליהו בא לא בערבי שבתות ולא בערבי יו"ט [עירובין מג:], וכיון שגם הגאולה העתידה תהיה ביום א' דפסח האיך יבא אליהו יום אחד מקודם בערב יו"ט, אך בשבת ערב פסח יוכל לבוא כי אין העם טרודין בסעודה, עיי"ש דבריו הק'. ועיין ג"כ בספר אמרי נועם למרן אבינו זצ"ל בפרשת פקודי [בד"ה ביום החדש הראשון] שהוסיף נופך ע"ז. וגם אנכי השבתי בענין זה מה שהקשו לי על דבריהם מש"ס פסחים י"ד. [עיין בסוף ספר אמרי נועם מועדים ח"ג בתשובות מבן המחבר תשובה יא]. ולפי דבריהם הקדושים יתכן שפיר דברי חז"ל שהתחלנו, כי א"א לחול ב' שבתות ביחד, היינו, יוה"כ שנקרא שבת אינו חל לא ביום א' ולא ביום ע"ש, ורק כשחל ערב פסח בשבת אז הוי שתי שבתות ביחד כי יום א' דפסח ג"כ נקרא שבת כמ"ש **ממחרת השבת** [ויקרא כג טו]. וזה **אלמלי שמרו ישראל שתי שבתות מיד נגאלין**, היינו, שהגאולה תהיה בשנה שיש בה ב' שבתות ביחד:

שבת הגדול לשבת צו

א **בפרשה** זו קורין [פרשת] קרבן עולה **שבא על מחשבה שבלב**, שכן מחשב"ה עולה ספיר"ה, וסופרין מ"ט ימים כמספר ל"ב טו"ב. וכל הכנות לבוא לעצרת אשר עצר"ת עולה כת"ר חכמ"ה בינ"ה ג' מוחין שבראש. וז"ס שאנו אוכלין ג' מצות, רומז לג' מוחין כח"ב. וכן בשבת הגדול [הוא] ג"כ הכנה לחג עצרת שכן הגדו"ל עולה יוב"ל שהוא שער החמשים סוד חג עצרת. וע"כ נקרא "גדול" על שם נס גדול שנעשה ביו"ד לחדש, לזאת שב"ת הגדו"ל עם י' עולה עצר"ת מספר כת"ר חכמ"ה בינ"ה, והיינו, שתיכף בשבת הגדול עושין הכנה על חג עצרת:

ב **בפסוק צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העולה הוא העולה על מוקדה** [ויקרא ו ב]. וברש"י ז"ל, **אמר ר' שמעון ביותר צריך לזרז במקום שיש חסרון כיס**. להבין למה דייקא בקרבן עולה הוצרך הכתוב לזרז ולא בשאר הקרבנות. גם ליתן טעם למה קורין זאת דייקא בשבת הגדול. ולבאר כ"ז נעיין במאמרם ז"ל אין שוחטין את הפסח על היחיד [פסחים צא.]. ונ"ל כי אמרו ז"ל הנותן צדקה לעני מתברך בשש והמפייסו בי"א [ב"ב ט.]. גם דרשו ז"ל מפסוק **נתון תתן** [דברים טו י] **אפילו מאה פעמים** [ספרי פרשת ראה פיסקא קיז משנה ד], וביחד [הוא] צירוף עול"ה. והנה ע"י מצות צדקה מבטלין אף וחימה כמ"ש מתן בסתר יכפה אף [משלי כא יד] ומספר א"ף חימ"ה הוא קד"ם אתוון מק"ד. גם עולה היא כולה כליל (גם העור והפרש) [עיין בסוף הספר בקונטרס אחרון אות ו שכתב שם שג' תיבות אלו הם ט"ס], הרי לך אשר קרבן עולה מרומז על הצדקה. והנה במצות צדקה נאמר במאמרם ז"ל אשר גם הנותן סלע לצדקה בשביל שיחיה בנו הרי זה צדיק גמור [פסחים ח.], הרי דגם מצות צדקה שלא לשמה עולה לרצון, ולזה כופין על הצדקה [קידושין עו:]. ועל כן גבי קרבן פסח ציוו לנו חז"ל אין שוחטין את הפסח על היחיד, רומז אשר העשיר אינו רשאי לאכול הקרבן פסח לבדו רק שיראה ליתן צדקה לעניים, ובחבורה אחת הוא נאכל. ועל כן אין שוחטין את הפסח על היחיד, העשיר דווקא, רק מצרף א"ע עם העניים. גם בזמן הזה נאמר בחז"ל **ומנהג לקנות חטים לחלקם לעניים לצורך פסח** [עיין ברמ"א או"ח סי' תכט סעיף א].

Horovits, Meir, a.b.d.K Dzikov

ספר

אמרי נועם

חלק ראשון

על חמשה חומשי תורה

כרך א׳ - בראשית, שמות

דברים נפלאים עד מאד מתוקים מדבש ונופת צופים
יוצא מפי קודש הקדשים הרב הגאון הקדוש לו דומיה תהלה כו׳ כו׳
כק״ש מו״ה מאיר הורוויץ זצוק״ל אבד״ק דזיקוב

נדפס בפרעמישלא בשנת זה ספר נפלא עד מאוד לפ״ק

ובשנית ביערוסלב עם הוספות ותקונים
בשנת דרש טוב לעמו לפ״ק

ובשלישית נדפס עם הוספות ותקונים בשנת תש״ך ברוקלין נ. י.
ע״י נכד המחבר הרה״צ ר׳ אברהם צבי הורוויץ זצ״ל מבייטש
ובנו הרה״צ ר׳ שלום זצ״ל

◆

ועתה נדפס מחדש בהגהה מדויקת ובתוספת מראי מקומות ומפתחות
כאשר עיני המעיין תחזינה מישרים

על ידי

יחזקאל שרגא הורוויץ

באאמו״ר הרה״צ ר׳ שלום זצ״ל מבייטש - ברוקלין נ. י.

בשנת זה ספר אמרי נעם לפ״ק

תשמ״ג

קרשים, נמצא מגיע לכל צד כ"ד קרשים. היינו צד צפון וחצי צד מערב, וכמו כן בדרום. והוא ציור יד החובק, על דרך הכתוב (שה"ש ב ו) וימינו תחבקני, כמבואר (פרע"ח סכות פ"ד) בציור מצות סוכה בדפנות עיי"ש. והיה המשכן בחינת ב' ידים ימין ושמאל, וכל קרש היה עשר אמה, נמצא בכל צד הוא בחינת ידך, על דרך הכתוב (דה"י א' כט יב) ובידך כח וגבורה ובידך לגדל, שהוא צד השמאל והימין. ו'ידך' הוא כ' פעמים 'יד' הוא פ"ר. נמצא על ידי המשכן נתבטלו ב' פעמים פ"ר.

וידוע אשר המן היה מתגבר עצמו בכח פ"ר דינים כידוע מדברי האר"י ז"ל (פרע"ח ר"ח חנוכה ופורים פ"ו), ועל כן קדמוהו שקלי בני (מגילה יג:) שנתנו נדבתם למשכן לבטל הפ"ר דינים. ושורש המן זרע עמלק בא מתמנע פלגש אליפז, אשר 'תמנע' הוא ב' פעמים פ"ר כנודע. ולזה נעשה מן השקלים אדנים דייקא, כי המן מתנגד נגד 'אל אדני' בעשיה כמו שכתב האר"י ז"ל (פרע"ח שם פ"ה) 'המן' עולה 'אל אדני' שהוא בחינת 'מלכות' עולה 'פ"ר גבורה'.

וזהו ויהי מ'את כ'כר ה'כסף ל'צקת א'ת אדני הקודש, שהוא בחינת מלכות. על כן ר"ת 'אל הכס' שהוא 'אל אדני' בעשיה. והוא הרמז בתיבת 'לצקת' העולה 'שקל' במילואו, אשר על ידי זה נתקן בחינת מלכות שם אדני. ותיבת לצקת, 'צקת' ר"ת ת'יאובתא צ'רורא ק'שורא על דרך המבואר בזוהר הקדוש (פרשת נח דף ס' ע"ב) עיי"ש שרמוז שם לבחינת מלכות. וזהו וירא משה את ה'מלאכה' שהוא 'אל כהס' שהוא בעשיה, והם נ"ו אדנים כמספר 'אל אדני', על כן בירך אותם שתשרה 'שכינה' עולה 'עשיה' במעשי ידיכם, היינו להמתיק ב' פעמים פ"ר הנרמז בשני פעמים 'ידך' כנ"ל. ועל כן אמר ויהי נועם, כנודע אשר נרמז שם ה' פעמים 'נו' כגון 'אלהינו עלינו' ומעשה 'ידינו' כוננה 'עלינו' ומעשה 'ידינו' כוננהו. וה' פעמים 'נו' עולה פ"ר. ותיבות 'ויברך אתם משה' עולה 'גבורה' במילואו כזה, 'גימל בית ואו ריש הא', רמוז להם להמתיק 'גבורה' ו'פר' העולה 'מלכות' על ידי נ"ו אדנים שהם 'אל אדני' בחינת מלכות:

ט. או יאמר ויברך אותם משה, וברש"י ז"ל יהי רצון שתשרה שכינה במעשי ידיכם. יש לרמז כי עיקר השראת הקדושה תלויה בבחינת צדיק יסוד עולם אות ברית. וזהו ויברך אותם דייקא, שברכם בקדושת בחינת אות, ועל ידי זה תמשיכו השראת השכינה. והנה אמרו חז"ל (תנחומא תזריע ה) שאל (האי הגמון) [טורנוסרופוס] איזה מעשים נאים מעשה בשר ודם או מעשה ידיו של הקב"ה. וכונתו היתה על מצות מילה, עיי"ש (בגמרא). על כן יש לרמז מעשה ידיכם נקרא בחינת מילה שהוא מעשה בשר ודם ולא מעשה הקב"ה. עיין בזוהר הקדוש (בהקדמה דף ח.) ומעשה ידיו אילין מארי דברית. ועל כן אמר שתשרה שכינה במעשי ידיכם, היינו על ידי זה תמשיכו השכינה. ולזה 'ויברך אתם משה' עולה 'יסוד', היינו י"ו פעמים ס"ד, שברך אותם במדת צדיק יסוד עולם:

7 **י. ביום החודש הראשון באחד לחדש תקים את המשכן** (מ ב). הנה קביעות זה השנה שנת תרל"ו שהוא שבת ערב פסח הוא דבר חשוב ויקר מאוד, כי גם גאולה העתידה תהיה בקביעות כזו, כאשר מבואר (מנחם ציון פ' ויקרא) בשם הצדיק מהרמ"מ מרימנאב, אשר לזה אומרין הפטרת וערבה בשבת הגדול דוקא כשחל בו ערב פסח, כי אמרו חז"ל (עירובין מג:) אין אליהו בא לא בערבי שבתות ולא בערבי יו"ט כי העם טרודים, ואם כן הלא הגאולה תהיה ביום א' דפסח, כי בניסן עתידין ליגאל (ר"ה יא.), ואליהו יבוא יום מקודם, כמו שכתוב (מלאכי ג כג) הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ד', וא"כ איך יבוא בערב פסח, הלא העם טרודין. אלא ודאי שיהא אז

שבת ערב פסח ואין העם טרודין[כח]. ולזה אומרין הפטרת וערבה, כי שמה נאמר האי קרא הנה אנכי שולח. עכדה"ק.

וכמו כן כניסת ישראל לארץ ישראל היה אז הקביעות שבת ערב פסח, כי ז' באדר משה מת, וז' באדר היה אז ביום ו' ערב שבת קדש, כמבואר בספר יערות דבש (דרוש יז ד"ה והנה, הוצאת מכון י-ם עמ' רפא) כי אי אפשר שיהיה ז' אדר בשבת. ומה שאמרו ז"ל (תוס' מנחות ל. תד"ה מכאן) אשר בשבת במנחה מת משה, היינו סליקת הנשמה לעילא לרום המעלות, אבל מיתת הגוף היתה יום מקודם שהוא ערב שבת היה ז' אדר, עיין בספר הנ"ל. וכיון שכן כשחל ז' אדר בערב שבת ממילא חל יום א' דפסח ביום ראשון, ושבת הוא ערב פסח, ועיין במסכת קידושין (דף לח.).

וכמו כן הקמת המשכן שהיתה בחודש ניסן ביום א' בו, ואמרו בגמרא (שבת פז:) אשר אותו יום נטל עשר עטרות, כי היה יום ראשון בשבוע, עיין בגמרא שבת. אם כן היה פסח גם כן ביום א', ושבת היה ערב פסח. הראיתי לפניך אשר קביעות כזו מסוגל לישועת ישראל. כן יתן ד' ברחמיו אמן.

ודעו נא וראו אשר הסימן שאמרו ז"ל קריאת הפרשיות בחג הפסח (מגילה לא.) משך תורא קדש בכספא פסל במדברא שלח בוכרא, זה הוא דוקא כשהקביעות יום א' דפסח ביום ראשון בשבוע, כי לא בד"ו פסח, והקביעות הוא בימים אגה"ז. והנה כשהוא ביום ג' אז קורין בשבת חוה"מ ראה אתה, ולמה נתן הסימן פסל. ואי ביום ה' אז קורין בשבת ראה, ולא קדש, והוא יום ג'. ואי כשחל בשבת אז קורין ביום אחרון שהוא שבת עשר תעשר, ולמה נתן הסימן בוכרא. רק כשחל שבת ערב פסח אז הוא הסימן על צד הנכון. הרי דגם אצלם היה זה הקביעות לחשיבות, ועל זה יסדו הסימן:

יא. **בפסוק** ומשחת אותם כאשר משחת את אביהם כו' והיתה להיות להם משחתם לכהונת עולם לדורותם (מ טו). ובמסורה ב', דין, ואידך (ויקרא כב כה) כי משחתם בהם מום בם. הנה אמרו ז"ל (ברכות ז.) צדיק ורע לו צדיק בן רשע, צדיק וטוב לו צדיק בן צדיק. ופירשו בספרים יען כי הצדיק כל הזכיות ומעשים טובים שעושה מניח את השכר לבניו אחריו, כמו שכתוב (תהלים לז כה) ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם. ולזה כשהוא צדיק בן רשע אז אין לעצמו כלום, כי הזכות שלו מוריש לבניו אחריו, ומאבותיו אין לו כלום. ורשע וטוב לו הוא רשע בן צדיק, כי יש לו זכות אבות. וצדיק בן צדיק הוא צדיק וטוב לו, כי הגם אשר מוריש זכותו לבניו, עם כל זה יש לו גם כן טובות בזכות אביו הצדיק.

וזהו ומשחת אותם כאשר משחת את אביהם, היינו להם תתן גדולה בזכות אביהם, והיתה להם משחתם לדורותם, היינו שהמעשים טובים שלהם

[כח] רבינו מהרמ"ם מרימנוב נקט כאן כמ"ד אין תחומין למעלה מעשרה. והנה בערובין (מג.) איבעיא להו אי יש תחומין למעלה מעשרה או לא, ולא איפשיטא. ואיתא שם דאי יש תחומין אין אליהו יכול לבא בשבת. וכתבו הרמב"ם וש"ע (סי' תד סע' א) שהוא ספקא דדינא. ועי' פסחים יג. ארבעה עשר שחל להיות בשבת וכו', לדבריכם אף תלויות לא ישרפו שמא יבא אליהו ויטהרם. אמרו לו כבר מובטח להם לישראל שאין אליהו בא לא בערבי שבתות ולא בערבי ימים טובים מפני הטורח. ופרש"י לא בערבי שבתות, והיום ערב שבת ולמחר ערב יום טוב. מפני הטורח, שיש להן לעסוק בסעודות שבת ויטרדו. עכ"ל. נראה דס"ל דאין אליהו בא בשבת ערב פסח. אבל התוס' (בערובין שם ד"ה האי) כתבו דגם לתנא דפסחים מספקא ליה אי יש תחומין וכו', ומה שאמר כבר מובטח וכו' הכי פירושו, כשם שאינו בא בע"ש ועיו"ט מפני הטורח של תקון סעודה, הכי נמי בשבת קודם אכילה מפני טורח סעודת שבת. וראיתי במשנת חסידים (שארית יום השבת פ"ו אות ג') שנקט דאין תחומין למעלה מעשרה, וביאר הטעם על פי הסוד. ומצאתי באמרי נועם (חלק שלישי על המועדים בסופו תשובה יא) שכתב ליישב הדברים. וכן בקונטרס תפארת מנחם שבסוף ספר בית מנחם תולדות מהר"ם מרימינוב האריך בזה.

יהיה נשאר לדורות את
משחתם בהם מום בו
משחת אביהם רק משר
צדיקים, אז מום בם, כי

א. **בפסוק** 'וכבוד ה
(לד) עולה
שדי, כנודע מספרים
שאמרתי לעולמי די, כי
עולה תרל"ז, ועם 'ש

12

נִדְבְּרוּ יִרְאֵי יְהוָה אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וַיַּקְשֵׁב יְהוָה וַיִּשְׁמָע וַיִּכָּתֵב סֵפֶר זִכָּרוֹן לְפָנָיו לְיִרְאֵי יְהוָה וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ׃ ד יז וְהָיוּ לִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת לַיּוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה סְגֻלָּה וְחָמַלְתִּי עֲלֵיהֶם כַּאֲשֶׁר יַחְמֹל אִישׁ עַל־בְּנוֹ הָעֹבֵד אֹתוֹ׃ יח וְשַׁבְתֶּם וּרְאִיתֶם

דַיְיָ גְבַר עִם חַבְרֵיהּ וּשְׁמִיעַ קֳדָם יְיָ וּגְלֵי קֳדָמוֹהִי וְאִתְכְּתִיב סְפַר דִכְרָנַיָא קֳדָמוֹהִי לְדַחֲלַיָא דַיְיָ וּלְדִמְחַשְׁבִין לִיקָרָא שְׁמֵיהּ׃ יז וִיהוֹן קֳדָמַי אֲמַר יְיָ צְבָאוֹת לְיוֹמָא דִי אֲנָא עָתִיד לְמֶעְבַּד סְגֻלְתָא וְאֵחוּס עֲלֵיהוֹן כְּמָא דְאָחֵים גַּבְרָא עַל בְּרֵיהּ דְפָלַח יָתֵיהּ׃ יח וּתְתוּבוּן וְתֶחֱזוּן בֵּין צַדִּיקַיָא לְרַשִׁיעַיָא בֵּין דְפָלְחוּ קֳדָם יְיָ

רש"י

והטועים הלכו קדורנית מפני, נדברו יראי ה' שלא לידבק במעשיהם הרעים, ואני לא נשכחו דבריהם מלפני ואף על פי שאיני ממהר להשיב גמול, כי הקשבתי ושמעתי וצויתי לכתוב להם ספר זכרון והיו לי דבריהם קיימים: (יז) **ליום אשר אני עושה סגולה.** אשר אמרתי והנחתי לשלם בו גמולי, שם תראה אתכם מה בין צדיק לרשע: **סגולה.** אוצר, אייסטו"י בלע"ז:

מצודת ציון

טז) **ויקשב.** ענין האזנה: **ספר.** מגילה: **ולחושבי.** מלשון מחשבה: יז) **סגלה.** ענין אוצר. כמו וסגלת מלכים (קהלת ב ח): **וחמלתי.** ענין רחמנות:

מצודת דוד

ה' דברי הרשעים ההם המעוררים ספיקות ותלונות, נדברו גם הם איש אל רעהו כנושאים ונותנים בדברים האלה, עד שמצאו בדעתם כי כל דרכיו משפט, אל אמונה ואין עול. וה' היטה אוזן להקשיב אמריהם, ושמעם ויכתבם על ספר להיות זכרון לפניו ליראי ה' ולאותן החושבים רוממות שמו, למען לא יקופח שכרם לעתיד, וכמו שנאמר (דניאל יב א) ובעת ההיא ימלט עמך כל הנמצא כתוב בספר: (יז) **והיו לי.** אמריהם יהיו שמורים אצלי על היום אשר אני עושה עליו סגולה, הוא יום הגמול, שעל היום ההוא יאצור מעשי בני אדם לשלם לכל איש כמפעלו: **וחמלתי.** אז אחמול על יראי ה' כאשר יחמול איש על בנו הנזהר בעבודתו: (יח) **ושבתם.** רוצה לומר עם כי עתה רואים אתם הזדים בשלוה, ולא כן

רד"ק

בהשגחת האל בתחתונים, נדברו הם איש אל רעהו ומרבים בדברים האלה, ונושאים ונותנים בהם, עד שימצאו בשכלם כי כל דרכיו משפט, אל אמונה ואין עול: **ויקשב ה'.** האל יתברך הקשיב דבריהם, ויתן להם שכרם בזה: **ויכתב ספר זכרון לפניו.** דרך משל, כלשון בני אדם שכותבים המלכים ספר הזכרונות, כי אין שכחה לפניו יתברך, וכן מספרך אשר כתבת (שמות לב לב), כל הנמצא כתוב בספר (דניאל יב א). והנה יראי ה' וחושבי שמו שאמר שמור להם עד עולם. ופירוש חושבי שמו, שחושבים תמיד בדרכי ה' ובידיעת אלהותו, כי שמו הוא והוא שמו. וכתב הר"א אבן עזרא ז"ל כי יראי ה' הם הצדיקים, וחושבי שמו הם חכמי לב יודעי סוד ה' הנכבד והנורא: (יז) **והיו לי.** יראי הדור הזה שיהיו בתחיית המתים, ויראי הדור ההוא גם כן: **ליום אשר אני עושה.** ליום המשפט שאני עושה דין ברשעים, הם יהיו לי סגולה: **וחמלתי עליהם.** שלא ישיגם הרעה המכלה הרשעים: **העובד אותו.** האב חומל על כל בניו, כמו שאמר (תהלים קג יג) כרחם אב על בנים, אבל יותר חומל על העובד אותו: (יח) **ושבתם.** אז יבחן מה בין צדיק

מדרשי חז"ל

לא ישב, אבל שנים שיושבין ויש ביניהם דברי תורה, שכינה ביניהם שנאמר אז נדברו יראי ה' וגו'. (אבות פ"ג מ"ה).

יח) **ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע וגו'.** מאי דכתיב ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלהים לאשר לא עבדו, היינו צדיק היינו עובד אלהים, היינו רשע היינו אשר לא עבדו, אמר לו עבדו ולא עבדו תרוייהו צדיקי גמורי נינהו, ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד. א"ל ומשום חד זימנא קרי ליה לא עבדו, א"ל אין, צא ולמד משוק של חמרין, עשרה פרסי בזוזא, חד עשר פרסי בתרי זוזי. (חגיגה ט:). **ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע וגו'.** אמר הקב"ה

בֵּ֣ין צַדִּ֔יק לְרָשָׁ֑ע בֵּ֚ין עֹבֵ֣ד אֱלֹהִ֔ים לַאֲשֶׁ֖ר
לֹ֥א עֲבָדֽוֹ׃ פ יט כִּֽי־הִנֵּ֤ה הַיּוֹם֙ בָּ֔א בֹּעֵ֖ר
כַּתַּנּ֑וּר וְהָי֨וּ כָל־זֵדִ֜ים וְכָל־עֹשֵׂ֤ה רִשְׁעָה֙
קַ֔שׁ וְלִהַ֨ט אֹתָ֜ם הַיּ֣וֹם הַבָּ֗א אָמַר֙ יְהוָ֣ה
צְבָא֔וֹת אֲשֶׁ֛ר לֹא־יַעֲזֹ֥ב לָהֶ֖ם שֹׁ֥רֶשׁ וְעָנָֽף׃
כ וְזָרְחָ֨ה לָכֶ֜ם יִרְאֵ֤י שְׁמִי֙ שֶׁ֣מֶשׁ צְדָקָ֔ה
וּמַרְפֵּ֖א בִּכְנָפֶ֑יהָ וִֽיצָאתֶ֥ם וּפִשְׁתֶּ֖ם כְּעֶגְלֵ֥י

לְדְלָא פְלַחוּ קֳדָמוֹהִי׃
יט אֲרֵי הָא יוֹמָא אָתֵא
בָּעִיר כְּתַנּוּרָא וִיהוֹן כָּל
רַשִׁיעַיָא וְכָל עָבְדֵי
חֶטְאָה חַלָשִׁין כְּקַשָּׁא
וְיִלְהֵיךְ יָתְהוֹן יוֹמָא
דְאָתֵי אֲמַר יְיָ צְבָאוֹת
דְלָא יִשְׁבּוֹק לְהוֹן בַּר
וּבַר בַּר׃ כ וְתִתְדְנַח לְכוֹן
דַחֲלֵי שְׁמִי שִׁמְשָׁא בִּזְכוּ

רש"י

(יט) **כי הנה היום בא.** יום זה לשון שמש הוא, שכן אמרו חכמים (נדרים ח:) אין גיהנם לעתיד לבוא, אלא הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה, ורשעים נדונים בה וצדיקים מתרפאים בה, וזהו שנאמר וזרחה לכם יראי וגו': **שורש וענף.** ברא ובר ברא: (כ) **ופשתם.** לשון שומן, כמו כי תפושו כעגלה דשה (ירמיה נ יא): **כעגלי מרבק.** הנכנסים לרבקה לפטם, קופיל"א בלע"ז:

מצודת דוד

עובדי אלהים, הנה אז תשובו ותראו ההפרש בין צדיק לרשע: **בין עובד וגו'.** כפל הדבר במלות שונות: (יט) **כי הנה היום בא.** יום המשפט הבא יבער כתנור אש לעשות כליה ברשעים, ויהיו נוחים להשרף כקש, ולהבת אש היום הבא תלהט אותם עד אשר לא ישאיר להם שורש וענף, רוצה לומר לא ישאר מהם זכרון מה: (כ) **וזרחה לכם.** אבל לכם יראי שמי תזרח שמש צדקה, רוצה לומר הצדקה שעשיתם יאיר לכם כשמש. והוא ענין משל, לומר מצות הצדקה בעצמה תשלם לכם גמול טוב: **ומרפא בכנפיה.** בזריחתה יהיה לכם רפואה ותענוג. ודימה פרישת האור וזריחתה לפרישת הכנפים, כי השמש יפרוש אורו על הארץ ככנפים הפרושות, וכן נאמר (יואל ב ב) כשחר פרוש על ההרים: **ויצאתם.** בכל מקום שתצאו

מצודת ציון

יט) **בוער.** ענין שריפה: **קש.** הוא התבן הדק: **ולהט.** ענין שריפה והתלהבות. כמו אש להט (תהלים קד ד): **לא יעזוב.** לא יניח: כ) **ופשתם.** ענין ריבוי, ורוצה לומר

רד"ק

לרשע, ולא יאמרו עוד כל עושה רע טוב בעיני ה', שוא עבוד אלהים: (יט) **כי הנה.** יום המשפט המשיל אותו לאש בוערת, כמו שאמר למעלה (פסוק ב) כי הוא כאש מצרף: **קש.** כמו קש יבש יהיו, שיכלו מהרה: **ולהט.** כמו ותלהט מוסדי הרים (דברים לב כב): **שרש וענף.** כתרגומו בר ובר בר, כי הבן הראשון כמו שרש, והנולד ממנו כמו ענף: (כ) **וזרחה לכם יראי שמי.** הנה הרשעים יכלה היום הבא, וליראי ה' יזרח אותו היום שמש צדקה, כלומר שינצלו מכל רע וישמחו בלב טוב. וטעם בכנפיה, כי השמש יפרוש אורו על הארץ, וכמו כנפים פרושות זריחתו, וכן אמר (יואל ב ב) כשחר פרוש על ההרים: **ויצאתם ופשתם.** בכל אשר תצאו תפרו ותרבו, כעגלי מרבק שגדלים בשומן ובשר: **ופשתם.**

מדרשי חז"ל

לישראל בני הוו זהירים במצות ואתם נוטלים שכר, שלא תאמרו על חינם אתם יגעים, ואנו עובדים לאלהים, והעו"א עובדים לאלילים, יש לכם היום לראות מה בינם לביניכם. (ילקו"ש).

כ) **וזרחה לכם יראי שמי וגו'.** מאי דכתיב וזרחה לכם יראי שמי וכו', אלו בני אדם שהן יראין להוציא שם שמים לבטלה, "שמש צדקה ומרפא" אמר אביי: שמע מינה חרגא דיומא מסי, ופליגא דר"ל דאמר אין גיהנם לעולם הבא, אלא הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה, צדיקים מתרפאין בה ורשעים נידונין בה, שנאמר וזרחה לכם יראי שמי שמש וגו'. ולא עוד אלא שמתעדנין בה שנאמר ויצאתם ופשתם כעגלי מרבק, והרשעים נידונין בה שנאמר הנה היום בא בוער כתנור וגו'. (נדרים ח.).

קטני בני רשעי ישראל אין באין לעולם הבא, שנאמר כי הנה היום בא בוער כתנור וגו' אשר לא יעזוב להם שורש וענף, שורש בעולם הזה וענף לעולם הבא. (סנהדרין קי:).

שמש צדקה וגו'. שמש בשבת צדקה לעניים, שנאמר וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה וגו'. (תענית ט:).

וזרחה לכם יראי שמי וגו'. א"ל הקב"ה ליעקב אתה

וְאַסוּתָא בִּכְנָפַהּ
וְתִפְקוּן וְתִטְלוּן כְּעֶגְ
רִבְקָא׃ כא וְתִדוּשׁ
רַשִׁיעִין אֲרֵי יְהוֹן קִטְמָ
תְחוֹת פַּרְסַת רִגְלֵיכ
בְּיוֹמָא דִי אֲנָא עָבֵ
אֲמַר יְיָ צְבָאוֹת׃ כב ז

(כא) **ועסותם.**

מצודת

ריבוי הבשר. וכן כי תפושו
מרבק. כן יקרא דיר העגלים
ועגלים מתוך מרבק (עמוס ו ד)
וכתישה. וכן מעסיס רמוני (
הרמונים אשר יקרא כן על
הרמונים להוציא המיץ: **כפו**

זכרו ו

ענין רבוי, וכן כי תפושו
ופשו פרשיו (חבקוק א ח).
שזה בחירק, והיה ראוי ב
וירישתם אותה (דברים יא
הפעל הוטלה תנועתה על
מקום שמכניסין שם העגלי
פירשו הפסוק כמשמעו על ה
(נדרים ח:) אין גיהנם לעתיד
חמה מנרתיקה, צדיקים מר
לכם יראי שמי שמש צדקד
נדונים בה שנאמר הנה הי
כל זדים וכל עושה רשעה

סימן לבניך, מה אתה ביציאת
וילן שם כי בא השמש, ובחז
דכתיב ויזרח לו השמש, כך ג
השבעה, באה שמשה. ובחזו
שמש צדקה.
כא) **ועסותם רשעים כי יהי**
ופושעי אומות העולם ב
בה י"ב חדש, לאחר י"ב חדי
ורוח מפזרתן תחת כפות רג
רשעים כי יהיו אפר תחת
כב) **זכרו תורת משה עב**
מלפני הקב"ה, בא שטן
היכן היא, אמר לו נתתיה לא

חידושי הגרי"ז על תנ"ך ואגדה

*

מפי השמועה

*

מוגה ומתוקן ממרבית שגיאות ההוצאות
הקודמות, עם הוספות רבות

*

שנת תשמ"ו לפ"ק

****

מהרמב״ם ריש הלכות בית הבחירה משום דזה תלוי בבחירה, וכן משמע בזבחים קז גבי שחט בחוץ בזמן הזה דר״י אמר חייב ור״ל אמר פטור משום דלא קדשה לעתיד לבוא, וצ״ע דא״כ יהא מותר ובע״כ דרק הוא פטור דליכא איסור של שחוטי חוץ, אבל אסור משום דבחירת ירושלים לא בטלה, ואיסור הקרבת חוץ תלוי בבחירה, וצ״ע ודו״ק. ועיין בילקוט בא ובר״ח שם מגילה י׳ ודו״ק.

ל

ג ז **ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלו.** ואמר הגר״א בביאור הפסוק דהנה האדם בעוה״ז נקרא הולך, דאינו תמיד באותה דרגה, משא״כ שם הוא רק עומד דתמיד הוא באותה דרגה. אבל יש לפעמים דשם הוא נמי הולך ע״י מעשה שנעשה בעוה״ז דזיכה את הרבים, ועי״ז אפילו כשהוא שם בעוה״ב, עושים אחרים בעוה״ז שיהיה שם נמי הולך, וז״ש הכתוב ונתתי מהלכים בין העומדים האלו.

לא

ז ג. **האבכה בחודש החמישי הנזר אשר עשיתי זה כמה שנים. ויהי דבר ה׳ אלי וכו׳ כי צמתם וספוד בחמישי ובשביעי זה שבעים שנה הצום צמתני אני וכי תאכלו וכי תשתו הלא אתם האוכלים ואתם השותים.** ונראה בביאורו דהנה הדין דאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה, וא״כ צ״ב מכל התקנות והחיובים שהם מדברי קבלה הא אין נביא רשאי לחדש דבר. אלא דכל דברי קבלה ב״ד תקנו וחיובם הוא מטעם תקנת ב״ד, אלא כיון דנאמר בקבלה לתקן הדבר יש על זה חומר מיוחד. וזה ביאורו, דהם שאלו אם נמשיך בצום וענו להם דכי צמתם הצום ממני אני וכי אני יכול לגזור עליכם התענית, הלא א״א לחדש דבר כי אם הכל מתקנת בי״ד דתקנתם אתם וכי תאכלו וכי תשתו אתם האוכלים וכנ״ל כי זה דין שא״א ע״י נבואה וקבלה, כי אם ע״י בי״ד שאתם עשיתם זה, ואין זה דבר שבידי, השייך לי.

לב

7 **מלאכי ג יז הפטרת שבת הגדול, וחמלתי עליהם כאשר יחמול איש על בנו העובד אותו.** ע״כ. והנה צ״ב כוונת הכתוב באמרו על בנו העובד אותו, ולא כתב כאשר יחמול איש על בנו, ומה הוסיף באמרו העובד אותו. וביאר מרן והנה בברכות דף לה בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים, דורות הראשונים היו מכניסים פירותיהם דרך טרקסמון כדי לחייבם במעשרות דורות האחרונים מכניסים פירותיהם דרך גגות ודרך חצירות דרך קרפיפות כדי לפוטרם מן המעשרות, ע״כ. וביאר הגר״ח דאף דבאמת הם פטורים למעשה באופן הזה ומה התביעה עליהם, אלא דהם לא עשרו משום שסברו, דאיה״נ דצריך לעבוד את ה׳ אבל כל היכא שזה כרוך בהוצאות אז מוטב לעשות תחבולות להפטר מהמצוה, והאמת היא להפך דכל שמקיימים רצון ה׳ אז בעוה״ז טוב, ואמרינן עשר בשביל שתתעשר, שאין מפסידים כלום מקיום רצונו יתברך, וזה באמת עשו דורות הראשונים שחיפשו להתחייב במצות ולא כן עשו דורות האחרונים, ומהטעם הנ״ל, וזהו הטענה עליהם. ובזה הביאור בדברי הנביא במלאכי ג י הביאו את כל המעשר אל בית האוצר וכו׳ והריקותי לכם ברכה עד בלי די ע״כ. והיינו שהם לא עשרו מן הטענה דלעיל, ועל זה אמר דאדרבה דאם תעשו אז והריקותי לכם ברכה עד בלי די, עכ״ד הגר״ח.

ומרן הוסיף לבאר בזה דהנה שם פסוק יג יד חזקו עלי דבריכם אמר ה׳ ואמרתם מה נדברנו עליך אמרתם שוא עבוד אלקים ומה בצע כי שמרנו משמרתו, ע״כ. והנה כל רואה יתפלא כיצד מלאה לבם לומר מה נדברנו עליך בזמן שאמרו שוא עבוד אלקים

והא זה ח״ו כפירה, וביאר דשוא אין הכונה מלשון שקר ח״ו רק ששוא הוא מלשון חנם, דטענתם היתה דחינם הוא לעבוד את ה׳, וזה אמרו שוא עבוד אלקים ומה בצע שמרנו משמרתו וזהו שאמרו מה נדברנו עליך.

והנה איתא בזמן שישראל עושים רצונו של מקום נקראים בנים, ובזמן שאין עושים רצונו נקראים עבדים, והנה הנראה פשוט דבאופן של דורות האחרונים שלא עברו על רצון ה׳ אלא רק עשו טצדקי ותחבולות להפטר מן המצוות, נראה דשפיר נקראים בנים דהא רצונו לא עברו, [שהרי לא עברו] על דיבור ואין זה נקרא אין עושים רצונו של מקום, כל עוד לא עברו על רצונו. ועל זה מסיים וחמלתי עליהם כאשר יחמול איש על בנו העובד אותו ולא כעל בנו סתם. וכך הוא סופם של הפסוקים הביאו את המעשר אל בית האוצר ותתחייבו במעשרות, אז אחמול עליכם כאשר יחמול איש על בנו העובד אותו, דקדק לומר בנו העובד אותו שיתפשו להתחייב במצוות ושוב לא יהיו כבנים סתם אלא כבנו העובד אותו, ואילו בנים סתם נקראים גם באופן שעושים תחבולות להפטר מן המצות, אמנם כאשר יתחייבו במצוות אחמול כעל בנו העובד אותו, ודו״ק.

וזהו ג״כ נמי דמסיים ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלקים לאשר לא עבדו, והחילוק הוא כנ״ל דעובד נקרא כל שמחפש להתחייב במצוות ולא עובד מקרי כל שעושה טצדקי להפטר מן המצוות, כי יום בא בוער כתנור דהנה במנחות מא. ברב קטינא שפטר עצמו מן הציצית על ידי עיגול הכנף והמלאך תבעו ואמר לו ענשיתו על עשה, אמר ליה בעידן ריתחא ענשינן גם על עשה, ע״כ, ועיין שם. הרי מבואר דבעידן ריתחא יענישו גם אלו שהיה בידם לקיים העשה ועשו תחבולות וטצדקי להפטר מזה, ולא רק אלו שעברו העשה.

וזהו הביאור של הפסוק ושבתם וראיתם בין עובד אלקים לאשר לא עבדו, כי יהיה יום בוער כתנור דהיינו בעידן דריתחא, אז יראו גם החילוק בין אלו שחיפשו להפטר מן העשה דהיינו לא עבדו ובין אלו שחיפשו להתחייב במצות דהיינו עובד אלקים, כנ״ל כי בעידן ריתחא עונשין גם את אלו שהיה בידם לקיים העשה ועשו תחבולות להפטר, וממילא יהיה נראה לעין כל החילוק ביניהם.

ל״ג

תהלים ט יג, הבה לנו עזרה מצר ושוא תשועת אדם. והנה חלוק הוא שקר משוא, עיין ברמב״ם הלכות שבועות דשבועת שקר הוא אם נשבע דאכל והוא לא אכל וכו׳ (עיין שם בהל״ד) באופן דנמצא דשקר הוא דבר שיכול להיות, אלא דלא היה כן, ואילו שוא הוא דבר שאינו שייך כלל, ונמצא דשוא הוא יותר משקר. והנה בתהלים לג יז כתב שקר הסוס לתשועה, הרי דתשועת הסוס הוא בגדר של שקר, אבל תשועת האדם הוא פחות מתשועת הסוס, דשוא תשועת אדם.

ל״ד

יט ח עדות ה׳ נאמנה מחכימת פתי. ונראה בביאור הדברים דהנה בתורה ישנם ב׳ דברים האחד המצוה והב׳ הסיפורים, וזהו הנקרא עדות דהיינו שהתורה מעידה על המעשים שהם אמיתיים. ובהגדה של פסח מצינו חכם מהו אומר מה העדות והחוקים והמשפטים והוא כנ״ל דבמצות סיפור יציאת מצרים ישנם ג״כ אלו הב׳ הדברים סיפור המעשה של יציאת מצרים וגם חוקים ומשפטים.

והנה במשלי כת
מש״כ כאן עדות ה
ולשאר דברים שאי
פתי דאם לא יאמין

כג ד, גם כי אלך
ובאמת קשה בשל
אותו, אבל שבטך
אדם הולך במדבר
לצל הלבנה כי מ
רואה דהלז הולך
לו מכה חזקה ונת
לשמחה כי הוברר
והנמשל כי אנו הול
שנותן, וזהו הביאו
שבטך. מתוך המכ
ינחמוני.

לה י כל עצמו
עצמותי תאמרנה ע
כל עצם שבי שהו
עצמותי שבורות.

אנו מסיימים,
דף סט דירמיה לא
אדרבה וכו׳ הן הן
בין האומות, ע״כ.
הקב״ה שהוא הקל
שאר האומות הוא

לז ד והתענג
יודע בממון שהו
שמחתו שלימה
ממש. והנה לעי
הם מדרגות בבט
עד אשר ששמחת
יתן לו תענוג כא

מח ב׳ גדול ה׳
והנה ביומא מ

Rophshitses, Naphtali Zevi, 1760-1827

(17)

ספר

זרע קודש

השלם

על התורה והמועדים
וליקוטים

ממרן רבינו הקדוש
איש אלקים מופת הדור מרנא ורבנא
רבי נפתלי צבי הורוויץ מראפשיץ זי"ע
אשר נדפס לראשונה בשנת תרכ"ח לפ"ק

ועתה יוצא לאור במהדורה חדשה ומפוארת,
בהוספת מראי מקומות, ציונים,
הארות, השוואות, מפתחות ותולדות

מכון הדרת חן

בהוצאת מכון "הדרת חן" אשדוד
אייר תשס"ט

מבזורת קרן מונשא

והנה יתברך אומר לנו פתחו לי פתח כחודה של מחט ואני אפתח כו'[כד] כמ"ש שובו אלי ואשובה אליכם (מלאכי ג, ז). והנה ענין התשובה הוא ע"ד והשיב את הגזילה (ויקרא ה, כג)[כה], כי ע"י החטאים מורידים ניצוצות קדושות בתוך הקליפות, וע"י התשובה מחזירים אותם למקומם. ואע"פ שלפ"ז למה יתן יתברך שכר לבעלי תשובה עד שיהיו גדולים מצדיקים גמורים, וזדונות יחשבו להם כזכיות, כיון שהאדם לא עשה כלום טובה בזה רק החזיר מה שגזל ופרע חובותיו, עכ"ז יתברך חשוב אצלו כאלו עשה אדם דבר חדש, כמ"ש ולך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש **כמעשהו** (תהלים סב, יג) כאלו עשה דבר חדש.

וז"ש אני לדודי (שה"ש ו, ג) מחזיר הניצוצות קדושות למקורם, ועי"ז ודודי לי נלחם בשבילינו, כמ"ש ויצא ד' ונלחם בגוים (זכריה יד, ג) ע"י הפתח שפתחתי בתשובה, כמו שנתנו הקדמונים[כו] סימן שר"ת **אני לדודי ודודי לי** הוא **אלול**, שאז צריך לתקן הכל בתשובה קודם בוא יום הדין, ועי"ז יבוא הגואל ב"ב אמן.

דכי תבנה בית חדש ועשית מעקה → **לגגיך וגו'**. על פי מה שפירשתי[כז] ובנה אותה בקרוב בימינו בנין עולם, שבונה ירושלים ה' (תהלים קמז, ב) ובמה בונה אותה **בימינו**, ע"י הימים שלנו שבכל יום כשאדם עובד אותו יתברך, הכל לפי מעשיו בונה את ירושלים וביהמ"ק, יש בונה ביום אחד שורה שלימה, ויש מניח למשל לבינה אחת, כן בונה האדם מישראל שעובד ד' בכל יום, עד שיהיה נבנה בשלימות ב"ב[כח]. וכן שמעתי מהרב הקדוש **מו"ה אלימלך זצ"ל** שכשעשה עלית נשמה ראה שנושאים את כלי הביהמ"ק, ואמרו לו שהם אותם הכלים שהוציא הוא מהגלות. ופעם אחת אמר שנפלה בית טומאה אחד בצורה גדולה מאוד, ובכל יום עולים אלפי אלפים בעלי מלאכות בנאים לבנות החומה, אבל יש לי שומר טוב, שכשהרב **מו"ה יעקב יצחק מלאנצהוט**[כט] מתפלל תפילת י"ח מתפילת מנחה מפיל כל מה שבונים[ל]. והבנתי דבריו הקדושים שמפיל זה ע"י שעל ידי תפילתו בונה חומות ירושלים וביהמ"ק,

חומר בקודש

כד. שהש"ר ה, ג. **כה.** עיין תיקו"ז נט, ב: ותיובתא מאי ניהו, והשיב את הגזלה אשר גזל, דיחזיר שכינתא לאתרה, או את העשק אשר עשק דא קודשא בריך הוא דאתפרש מינה. **כו.** אבודרהם סדר תפלת ראש השנה. פרי עץ חיים שער ראש השנה פ"א. ב"ח לטור או"ח סתקפ"א. **כז.** לעיל פרשת ויצא ד"ה ויצא: כי בונה ירושלים ה' לשון הווה, שבונה השי"ת תמיד את ירושלים על ידי מעשים טובים שאנו עושים, על דרך שפירשתי ובנה אותה בקרוב בימינו, שעל ידי ימינו תבנה את ירושלים בכל יום, על ידי מעשינו שבאותו יום נבנה קצת וביום אחר קצת עד שתבנה במהרה בימינו בנין עולם על ידי מעשינו בגלות. **כח.** ראה באר מים חיים וארא ד"ה וזה רמזו חז"ל באומרם כל דור שאינו נבנה בית המקדש בימיו וכו'. **כט.** ה"ה החוזה מלובלין. **ל.** עיין בחקל יצחק מה שכתב על דברי רבינו הובא בליקוטי בית קודש.

ולפי ערך שבונה חומות ירושלים לפי ערך זה מפיל בהבית הזה של טומאה, כי כשזה קם זה נופל[לא].

וז"ש כי תבנה בית חדש כנ"ל, שהאדם בונה הביהמ"ק שיתחדש לעתיד לבוא במהרה בימינו, וצוה לנו התוה"ק שכשאתה עוסק בבנין הקדוש ועשית מעקה לגגיך, לגג ועליה שלך, [*כשמעלה] בחכמה ושכליות לעולמות עליונים לבנות הבנין הקדוש, תראה שתעשה מעקה וגדר סביב בעבודתך זאת שלא יתראה עבודתך, ותסתיר מעשיך ולבך, רק עבודתיך יהיה בפנימיות לבך והצנע לכת עם אלקיך[לב]. ואמר כי יפול הנופל ממנו, פירוש מי שאינו דבוק בעבודתו יתברך כראוי, יפול עי"ז שתראה צדקתך לבריות. וזה בכמה בחינות יש, כשיראה אותך פעם כשאינך בבחינה העליונה המדריגה המעולה, ועי"ז יאמר עליך שכל עבודתיך בבחינה העליונה הוא שקר ופניות, ויש שיתלוצץ עליך על הנהגת דרכי טובך וחסידותיך, ויש שיחלוק עליך מחמת שלא יבין מדריגותיך יאמר שאי אפשר בלי פניות וכדומה, ויש כשיראה אותך במעשיך בגלוי ויחזיק אותך יותר ממדריגותיך בכל אלו הבחינות, וכיוצא יהיה כי יפול הנופל, ולכן לא תראה מעשיך בבנין ביהמ"ק כנ"ל, רק תעשה מעקה כנ"ל.

ומצינו שאמרו רז"ל[לג] שלעתיד יהיה יורד משמים ביהמ"ק בנין בנוי בשלימות, ולהבין למה זה יהיה יורד בנוי, ולא ישלח יתברך מלאכים לעוה"ז לבנות כאן. רק הדבר שכביכול יתברך בונה ירושלים בבחינה הזאת בהסתר מאד משום מלאך ושרף, רק עין לא ראתה אלקים זולתך (ישעיה סד, ג), ודבר זה אי אפשר לאמרו רק שמצינו בכתוב בונה ירושלים ה', נוכל לשער שכביכול הוא בונה בהסתר מאד מאד, כנ"ל עין לא ראתה[לד], וא"א לשער גודל מעלת קדושת ירושלים וביהמ"ק שלעתיד, שיהיה בלי שיעור וערך, ומכל שורה ושורה של הבנין ומכל לבינה ולבינה יתנוצץ ויאיר אור המצוה שנבנה עי"ז, ויתנוצץ ויאיר בכל אחד אותיות אנכי ה' אלקיך, ויהיה מתנוצץ מהם אמונת אלקי עולם ית"ש.

ואמר אח"כ לא תזרע כרמך כלאים, קאי על הנ"ל, שלא תראה מעשיך

חומר בקודש

[לא] מגילה ו, א: מלכי קסרי וירושלים אם יאמר לך אדם חרבו שתיהן אל תאמן, ישבו שתיהן אל תאמן, חרבה קסרי וישבה ירושלים חרבה ירושלים וישבה קסרי תאמן, שנאמר אמלאה החרבה אם מליאה זו חרבה זו אם מליאה זו חרבה. [לב] מיכה ו, ח. [לג] רש"י סוכה מא, א ד"ה אי נמי: אבל מקדש העתיד שאנו מצפין בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבא משמים, שנאמר (שמות טו, יז) מקדש ה' כוננו. וראה תוס' שבועות טו, ב: בית המקדש דלעתיד שהוא עשוי מאליו בידי שמים, כדכתיב מקדש ה' כוננו ידיך. וכן מפרש במדרש תנחומא. וראה בגר"י פערלא על הרס"ג עשה י"ג שהעיר שלא נמצא כן בתנחומא שלפנינו, וע"ע תנחומא סוף פרשת פקודי, פסיקתא רבתי כט. [לד] ישעיה סד, ג.

לבריות ועי"ז לא
לבאות כלאים, מג
ח"ו לבריות אולי
הכרם כלאים מ

א"י מעקה גימ
כי עלית ו
בחינת יראה, ו
בזוה"ק שבזאת
הקודש[לה]. ושע"כ
כמורא דיהבין לי
וז"ש הכתוב כאן
ע"י עבודתיך, וע
שלך צריך בחינ
הנופל ממנו. וי
הצדיק ז"ל שוא
(תהלים קכז, ב)
ומאחרי שבת ה
ומניחים אותו א
צריך להיות, רק

[לה] עיין זוה"ק ח"
מאן אתר שארי, וב
מתתא לעילא. תא ו
מכאן שירותא לאזו
זוה"ק ח"ג קח, א:
מניה טב לעלמא, ו
עליה עול בקדמיתא
למפלח. [לז] ראו
אלא הקב"ה ער ש
אבותי עומדת לי ו
ובאמרי יהודה מה
[מ] שם פסוק א חז
בנה הגדול, אמר ה

לבריות ועי"ז לא תזרע כרמך כרם ה' צבאות כלאים, משא"כ אם תראה מעשיך ח"ו לבריות אולי תפול ח"ו בפניות, ויהיה הכרם כלאים מעורב ח"ו מטוב ורע.

א"י מעקה גימטריא **יראה** עם הכולל, כי עלית האדם צריך להיות ע"י בחינת יראה, וזה השער לה' כמ"ש בזוה"ק **שבזאת** בחינת יראה יבוא אל הקודש[לה]. ושע"כ נקרא **עול** מלכות שמים כתורא דיהבין ליה עול בקדמיתא כו'[לו]. וז"ש הכתוב כאן כי תבנה בית חדש כנ"ל ע"י עבודתיך, ועשית מעקה לגגיך לעליה שלך צריך בחינת יראה, דאל"כ יפול הנופל ממנו. וע"ד שפירש **אבי הרב הצדיק** ז"ל שוא לכם משכימי קום וגו' (תהלים קכז, ב) שמשכימין הקום ועשה, ומאחרי שבת השב ואל תעשה מאחרים ומניחים אותו אחר הקום ועשה, לא כן צריך להיות, רק כן יתן לידידו שינה, ע"ד שפירש רש"י ע"פ אני ישנה (שה"ש ה, ב) מן העבירות[לז], שמתחילה יהיה עבודתו שיהיה לו שינה ומניעה מעבירות, ואח"כ יוליד מעשים טובים[לח].

והיה בהניח ה' אלקיך לך מכל אויביך מסביב [*וגו'] תמחה את זכר עמלק וגו'. במדרש (תנחומא בפרשתן פ"י) אין עשו נופל אלא ביד בניו של רחל, ולכן אמר משה ליהושע שהוא מזרעו של יוסף בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק (שמות יז, ט), יבוא מי שאמר את האלהים אני ירא (בראשית מב, יח) ויפרע ממי שנאמר בו ולא ירא אלהים, ויוסף נקרא נער[לט] ועשו נקרא קטן כמ"ש [*הנה] קטן נתתיך וגו' (עובדיה א, ב)[מ].

הנה אנו אומרים אליו יתברך השיבנו ה' אליך ונשובה (איכה ה, כא) וה' יתברך אומר שובו אלי ואשובה אליכם (מלאכי ג, ז). והנה קוב"ה ואורייתא וישראל אינון

חומר בקודש

[לה] עיין זוה"ק ח"ג נו, ב: רבי אלעזר אמר, עבדו את יהו"ה ביראה, מאן דבעי למעבד פולחנא דמאריה, מאן אתר שארי, ובאן אתר יכוין פולחנא ליחדא שמא דמאריה, הדר ואמר ביראה, ביראה הוא שירותא מתתא לעילא. תא חזי, מה כתיב הכא אחרי מות, ולבתר דבר אל אהרן אחיך וגו', בזאת יבא אהרן, אלא מכאן שירותא לאזהרא לכהני, כל מאן דבעיין לאזדהרא בהאי זאת, ודא היא יראת יהו"ה. [לו] עיין זוה"ק ח"ג קח, א: מאי עול מלכות שמים, אלא כהאי תורא דיהבין עליה עול בקדמיתא, בגין לאפקא מניה טב לעלמא, ואי לא קביל עליה ההוא עול, לא עביד מדי, הכי נמי אצטריך ליה לבר נש לקבלא עליה עול בקדמיתא, ולבתר דיפלח ביה בכל מה דאצטריך, ואי לא קביל עליה האי בקדמיתא, לא ייכול למפלח. [לז] ראה שמו"ר פרשה לג, ג: אני ישנה ולבי ער אמרה כנסת ישראל אני ישנתי לי מן הקץ אלא הקב"ה ער שנאמר (תהלים עג, כו) צור לבבי וחלקי אלהים לעולם, אני ישנה מן המצות אבל זכות אבותי עומדת לי ולבי ער, אני ישנה ממעשה העגל ולבי ער והקב"ה מרתיק עלי. [לח] עיין בשפת אמת ובאמרי יהודה מה שכתבו על דברי רבינו הובא דבריהם בליקוטי בית קודש. [לט] בראשית לז, ב. [מ] שם פסוק א חזון עובדיה כה אמר ה' לאדום וכו'. ועיי"ש רש"י: כלפי שקראו אביו בנו הגדול, ואמו בנה הגדול, אמר הקב"ה לפני קטן הוא. רבותינו דרשו קטן שלא היה להם לא כתב ולא לשון, בזוי שלא

21

צריך שתהיה בשבילו ית"ש. ויפגע במקום [*כנ"ל], וילן שם, שהתחזק בבחינת אמונה, בחינת לינת לילה, כי בא השמש, שנסתלק אור התפשטות חסדיו ית"ש, כנ"ל שהחסדים מתכסין ובא החשכות והגלות, וצריך להחזיק באמונה כנ"ל, וישכב, מורה בחינת גלות[ח], [*והוא] אותיות ויש כ"ב אותיות התורה[ט], במקום ההוא, גם בגלות לא תשכח מפינו, ע"ד שאמרו [בסליחות[י]] ואין לנו שיור רק התורה הזאת.

7← והנה אף שצריך להתפלל על הגלות כנ"ל, מכל מקום צריך להתחזק [באמונה] ובשמחה, כי האב שמח ומתענג כשרואה שבנו שמח, וכן אבינו שבשמים מתענג כביכול בשמחתינו, וז"ש ויחלום, לשון הדר חלים[יא], התחזק עצמו לבוא לשמחה ע"י שיודע [כי] והנה סולם מוצב ארצה כו'. והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו, שהכל תלוי באדם, ואף שאנו עתה בבחינת [מדריגה] נמוכה, מוצב ארצה, עכ"ז וראשו מגיע השמימה, שהכל לטובתינו. → כי [*כתיב] בונה ירושלים ה' (תהלים קמז, ב), לשון הוה, שבונה ית"ש תמיד את ירושלים ע"י מעש"ט ומצות שאנו עושים, ע"ד שפירשתי[יב] ובנה אותה בקרוב בימינו, שע"י ימינו תבנה את ירושלים בכל יום, ע"י מעשינו שבאותו יום נבנה קצת, [וביום אחר קצת], עד שתבנה ב"ב בנין עולם ע"י מעשינו בגלות.

והנה ה' נצב עליו, שגם עתה יתברך נצב עלינו לשמרינו מכל רע, כמו שפירשתי[יג] מה שפירש התרגום ע"פ ה' ימלוך כו' (שמות טו, יח), ד' מלכותיה קאים כו', שהתרגום הוא נגד לשון הקודש כבחינת גלות נגד הגאולה, ולכן פירש קאים, שאף שאין חסדיו ית"ש כ"כ בהתגלות כמו בעת הגאולה, מ"מ מלכותיה קאים, תמיד נצב יתברך עלינו, וכשיחשוב בענין זה מתחזק עי"ז ובא לשמחה. ולכן אמר כאן והנה שהוא לשון שמחה, כמו שאחז"ל ע"פ ואני נתתי לך

חומר בקודש

דרושי העמידה דרוש ב: וה"ס מ"ש רז"ל כל הקובע מקום לתפלתו, שעי"ז המקום יוכל האדם להעלות את תפלתו עד מקום שירצה למעלה, ונודע כי התפלה היא בחינת מלכות הנקרא תפלה, היא העולה למעלה ע"י שני המלויים הנז' העולים בגימטריא מקום. וצריך שתכוין כי משני מלויים אלו נעשה שם הויה א' שהוא בגימטריא מקום, והוא ענין שם הויה ע"י הכאה באופן זה. יפ"י הפ"ה ופ"ו הפ"ה הרי הכל בגימטריא הוא מקום.

[ח] ראה תיקו"ז קמד, א.

[ט] ראה תיקו"ז קלב, ב: ועלייהו אמר יעקב וישכב במקום ההוא, וישכב וי"ש כ"ב אתוון במקום ההוא, י"ש להנחיל אוהבי יש.

[י] סליחות לער"ה, סליחה "זכור ברית אברהם".

[יא] מנחות לה, א. וראה רש"י שם: חלים, לשון חיבור שמחבר הקמט למקומו.

7← [יב] פרשת כי תצא ד"ה כי תבנה: ובנה אותה בקרוב בימינו בנין עולם, שבונה ירושלים ה' (תהלים קמז, ב) ובמה בונה אותה בימינו, ע"י הימים שלנו שבכל יום כשאדם עובד אותו יתברך, הכל לפי מעשיו בונה את ירושלים וביהמ"ק, יש בונה ביום אחד שורה שלימה, ויש מניח למשל לבינה אחת, כן בונה האדם מישראל שעובד ד' בכל יום, עד שיהיה נבנה בשלימות ב"ב.

[יג] פרשת בשלח ד"ה והנה התרגום.

תורה אור

הרי הוא אומר תספור לך ספירה תלויה בבית דין יצתה שבת בראשית שספירתה בכל אדם רבי יוסי אומר ממחרת השבת ממחרת יום טוב אתה אומר ממחרת יו"ט או אינו אלא ממחרת שבת בראשית אמרת וכי נאמר ממחרת השבת שבתוך הפסח והלא לא נאמר אלא ממחרת השבת דכל השנה כולה מלאה שבתות צא ובדוק איזו שבת ועוד נאמרה שבת למטה ונאמרה שבת למעלה א] מה להלן רגל ותחילת רגל אף כאן רגל ותחילת רגל רבי שמעון בן אלעזר אומר כתוב אחד אומר ששת ימים תאכל מצות וכתוב אחד אומר שבעת ימים מצות תאכלו הא כיצד מצה שאי אתה יכול לאוכלה שבעה מן החדש אתה יכול לאוכלה ששה מן החדש מיום הביאכם תספרו יכול יקצור ויביא ואימתי שירצה יספור תלמוד לומר מהחל חרמש בקמה תחל לספור אי מהחל חרמש תחל לספור יכול יקצור ויספור ואימתי שירצה יביא ת"ל מיום הביאכם אי מיום הביאכם יכול יקצור ויספור ויביא ביום ת"ל שבע שבתות תמימות תהיינה אימתי אתה מוצא שבע שבתות תמימות בזמן שאתה ב] מתחיל לימנות מבערב יכול יקצור ויביא ויספור בלילה ת"ל מיום הביאכם הא כיצד קצירה וספירה בלילה והבאה ביום אמר רבא כולהו אית להו פירכא בר ג] מתרתי תנאי בתראי בין במתניתא קמייתא בין במתניתא בתרייתא דלית להו פירכא אי מדרבן יוחנן בן זכאי דלמא כדאביי דאמר אביי מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי אי מדרבי אליעזר ורבי יהושע ממאי דביום טוב ראשון קאי דלמא ביו"ט אחרון קאי דרבי ישמעאל ור' יהודה בן בתירא לית להו פירכא אי מדרבי יוסי בר' יהודה הוה אמינא דלמא חמשין לבר ד] מתני שיתא אי מדר' יהודה בן בתירא ממאי דביו"ט ראשון קאי דלמא ביו"ט אחרון קאי ר' יוסי נמי הוי ליה פירכא והיינו דקאמר ועוד גופא אמר אביי מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי רבנן דבי רב אשי מנו יומי ומנו שבועי אמימר מני יומי ולא מני שבועי אמר זכר למקדש הוא:

מתני' קצרוהו ונתנוהו בקופות הביאוהו לעזרה ה] והיו מהבהבין אותו באור כדי לקיים בו מצות קלי דברי רבי מאיר וחכמים אומרים בקנים ו] ובקלחות חובטין אותו כדי שלא יתמעך נתנוהו לאבוב ואבוב היה מנוקב כדי שיהא האור שולט בכולו שטחוהו בעזרה והרוח מנשבת בו נתנוהו לריחים של גרוסות והוציאו ממנו עשרון שהוא מנופה בשלש עשרה נפה והשאר נפדה ונאכל לכל אדם וחייב בחלה ופטור מן המעשר ר' עקיבא מחייב בחלה ובמעשרות: **גמ'** תנו רבנן אביב זה אביב קלוי באש מלמד שהיו ישראל מהבהבין אותו באש כדי לקיים בו מצות קלי דברי ר' מאיר וחכמים אומרים אין

אמר ממחרת י)שבת שבתוך הפסח. דהדע שבשבת של פסח מתחיל
ת: וכל השנה מלאה שבתות. וא"ת שבת ממש לא ובדוק איזה
אלא ואלי י"ט [של פסח] הוא: מצה שאי אתה יכול לאוכלה
ה מן החדש אתה יכול לאוכלה ששה. שלמחר יקרב העומר ואם
ין עד לאחר השבת נמלאת
ל מקרא זה כגון חל פסח בשני
ו ולא תביא עומר עד לאחר
ת נמלא שלא תאכל מלה חדש
אותו יום לבדו: מיום הביאכם.
משמע משיגיע ממחרת השבת
ן יום הביאכם הוכשרה ספירה
ה שתרלה אם בו ביום אם תמר:
וד לומר מהחל חרמש. משמע
י קצירה וקודם הבאה תחל
יר: ת"ל מיום הביאכם. דמשמע
הוכשרה ספירה אלא משיגיע יום
ה: אי מיום הביאכם. דדרשינן
א דשלשתן הוקבעו כאחד יכול
תן ביום: קצירה וספירה בלילה.
ירה לא סגי ח)* דלא מקמי ספירה
תיב (דברים טז) מהחל חרמש
ה) והבאה ביום דכתיב (ויקרא כג)
ן הביאכם ט)וקצירה מקמי הבאה
ם דהא מיום הביאכם כתיב ולא
נת הביאכם י)כתיב וכיון דהשתא
גרב יום הביאכם הוא: כ)תרי
י ל)דבתרייתא. והיינו ועוד
י יוסי ור"ש בן אלעזר: אי מדרבן
נן [ב"ז]. דיליף משבע שבתות
שים יום ההוא דחד קרא אמר
ד וחד קרא אמר שבתות מיבעי
לכדאביי: אי מדרבי אליעזר.
זר תלויה בבית דין נהי דאפיקתיה
בת ממש אלא מנא' דממחרת
נ) ראשון מונה דלמא מי"ט
ון וכן לר' יהושע דאמר שמוך
אה ניכרת דלמא מיום טוב אחרון
מר קרא דהוי נמי היכר קבוע
את יום כ"א ניסן לעולם: דלמא
ושים. מיום שמתחיל למנות דהיינו
ר השבת לבר משיתא דאף על גב
ושל פסח באחד בשבת עד אחד
בת האחר דהוו ס)נ"ו בהנך שית
איכפת לן דקרא לא נסיב אלא
ימא דמתחלינן למימני. הכי דנקט
ת לאו דוקא אלא סוף מילתא דר'
וי בר יהודה נקט: ר' יוסי נמי
י ליה ע)* פירכא והיינו דקאמר
וד: אמימר מני יומי ולא שבועי
גר. הכי מיירא דהשתא לאו מוכה
א דהא ליכא עומר אלא זכר למקדש
עלמא הוא הלכך ביומי סגי:
תני' ומהבהבין. בעורה בשבלים:
כמים אומרים. בתחילה חובטין אותו
א כדרך תבואה יבשה שחובטין
אותן במקל שקורין פליי"ל אלא
קנים לחים ובקולחות בקלח של כרוב
י שלא יתמעך ואח"כ מקיימין בו
ות קלי: נותנין אותו באבוב. כלי
ל נחשת וזה שמו: של גרוסות.
לא היו טוחנות דק אלא עבה *)שכן
דך הסולת: וגרוסות היינו לשון
ריסין שטוחנין בהן פולין ואין
ולאה אלא הקליפה בנפה
הגרעינין פ)ובעלמן שאם יטחנו

כתוב אחד אומר ששת ימים תאכל מצות · בסוף ערבי פסחים (פסחים קכ.) דריש מיניה מה שביעי רשות אף ששה רשות משום דכתיב וביום השביעי ובסוף פרק שני דחגיגה (דף יח:) נמי דרשינן מה שביעי עצור אף כולן עצורים ובמאי תרתי שמעת מינה :

ואימתי שירצה יביא · והא דכתיב כרמל דאפי' מרחוק לא מייתי משום כרמל הויא למצוה :

דלית להו פירכא · אע"ג דאיצטריך נמי לרבי שמעון ב"ר אלעזר מה שביעי רשות כדפרישית כולהו שמעינן :

זכר למקדש הוא · נראה דכשספק חשיכה יכול לברך ואין צריך להמתין עד שיהא ודאי לילה כיון שהוא ספיקא דרבנן ועוד אומר דאפילו ביום סמוך לחשיכה עדיף משום תמימות כדאמרינן לעיל ואין נראה והיכא דשכח לספור בלילה פסק בה"ג שסופר ביום וכן היה נראה מתוך ההיא מתניתין דסוף פירקין (דף עב.) דתנן מצותו בלילה לקצור ואם נקצר ביום כשר אבל נראה לר"ת עיקר איך שהתא דמתניתין דפרק שני דמגילה (דף כ:) ומייתי לה בסוף פירקין (דף עב:) כל הלילה כשר לקצירת העומר כו' ודייקינן מינה דקתני לילה דומיא דיום מה דיום בלילה לא אף דלילה ביום לא ואמרינן בריש מועד קטן (דף ג.) ר"ג ובית דינו נמנו על* שלשה פרקים הללו והתירום ומסיק רב אשי התם דסבר לה כרבי ישמעאל דדריש מה חריש רשות אף קציר רשות יצא קציר העומר שהוא מצוה ודוחה שבת וכיון דדחיא שבת אין נקצר אלא בלילה כדמוכח בסוף פירקין ועוד דרבי יוחנן דאמר (שם ד.) עשר נטיעות הלכה למשה מסיני סבר לה כר' ישמעאל דדריש מה חריש רשות ודחי שבת עוד תניא כי האי גוונא דלכתא פסיקתא בהגוזל קמא (ב"ק קב.) ובפ"ק דע"ז (דף ז.) גבי כל המשנה ידו על התחתונה ומיהו אין כל כך ראיה משם דאין הלכה לגמרי כאותה משנה דקתני התם וכל החוזר בו ידו על התחתונה ואין הלכה כן כדמוכח בפרק האומנין (ב"מ עו:) ועיקר מילתא לא סמיך התם אלא אהא דהוי מחלוקת ואחר כך סתם ומהא דמוקי בסוף פירקין (דף עב.) רבי אלעזר ברבי שמעון דאמר נקצר שלא כמצותו פסול כר' עקיבא דאמר כל מלאכה שאי אפשר כו' אין ראיה דאע"ג דקיימא לן כר"ע הא מסקינן התם דרבי נמי סבר לה כוותיה ועוד פסק בהלכות גדולות שאם הפסיק יום אחד ולא ספר שוב אינו סופר משום דבעינא תמימות ותימה גדולה הוא ולא יתכן :

[ועיין תוס' מגילה כ: ד"ה כל הלילה]

* עי' פרקים הללו ובכולם ומסיק כו' צ"ע

יז א מיי' פ"ז מהלכות תמידין ומוספין הל' ו [כב]:

יח ב מיי' שם הלכה כב טוש"ע או"ח סימן תפט סעיף א:

יט ג ד ה מיי' שם הלכה יב:

כ ו מיי' שם ופ"ו מהלכות בכורים הלכה ג:

שיטה מקובצת

א] מה להלן רגל ותחלת רגל ויש רגל אחריו אף כאן יום שהוא תחלת רגל אחריו יאם בדברי הביתוסים שאין